

Författare		Program/Kurs
Major Rickard Mårtensson		HOP 20–22
Antal ord: 19957		
Handledare	Beteckning	Kurskod
Docent, Universitetslektor Ilmari Käihkö.	Självständigt arbete mastersuppsats, krigsvetenskap	2HO013
<p>Vad är logiken i det? - En konstruktivistisk analys av värnpliktens vilande och återaktivering</p> <p><u>Sammanfattning:</u> Den 16 juni 2009 röstades regeringens proposition igenom som innebar att Sverige gick från ett värnpliktsförsvar till ett frivilligt försvar. Redan 2017 beslutade sedan regeringen att återaktivera plikten igen.</p> <p>Sveriges val att på relativt kort tid byta metod och system för att bygga och skapa sitt militära maktmedel kan ytterst ses som en förändring i dess militärstrategi som berör både resurs- och insatsstrategier baserat på politiska styrningar, det vill säga hur militära resurser ska skapas, utvecklas och hur de ska användas.</p> <p>Denna fallstudies syfte är att pröva hur ett konstruktivistiskt perspektiv kan öka förståelsen för bakomliggande motiven och drivkrafter till dessa förändringar i den svenska försvarsstrategin. Genom att bättre förstå de bakomliggande resonemangen och avvägningar som gjorts från den politiska nivån ökar den militära professionens förmåga att verkställa den politiska viljan samt förståelsen för vilken typ av beslutsunderlag som den politiska nivån behöver.</p> <p>Debatt i media och offentliga politiska dokument analyseras med stöd av textanalys samt konstruktivistisk teoribildning.</p> <p>Resultatet visar att det konstruktivistiska perspektivet, i form av uppsatsens teoretiska lins, fungerar för att ur en stor mängd empiri kunna belysa faktorer, argument och idéer som skapar en mer komplett bild av beslutsfattandet vid och omkring fallets två analysenheter och genom detta bättre förstå beslutet. Förståelsen innebär att perspektiven vidgats och fokuserats samt identifierat andra aspekter än de som vanligtvis lyfts fram i de rationella och konsekvenslogiska förklaringsmodellerna.</p> <p><u>Nyckelord:</u> Försvarspolitik, Konstruktivism, Lämplighetslogik, Strategi, Teoretisk lins, Totalförsvarspunkt, Textanalys, Värnplikt.</p>		

Innehåll

FÖRORD	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Problemformulering.....	5
1.3 Studiens syfte	6
1.4 Frågeställning	7
1.5 Material	8
1.6 Avgränsningar.....	8
1.7 Begreppsanvändning.....	8
1.8 Disposition.....	9
2 FORSKNINGSOVERSIKT	10
2.1 Tidigare forskning.....	10
2.1.1 Konstruktivism och Rationalism.....	11
2.1.2 Historia, självbild och identitet	12
2.1.3 Värnplikt.....	14
2.1.4 Beslutsfattande	17
2.2 Sammanfattning av tidigare forskning.....	18
2.3 Studiens forskningsbidrag.....	19
3 TEORI	20
3.1 Introduktion.....	21
3.2 Teoretisk lins	21
3.2.1 Historia- Återfinns exempel på kollektiva minnen och kollektiv självförståelse vid besluten och debatten?	22
3.2.1 Självbild- Hur beskrivs normer, värderingar och identitet?.....	22
3.2.3 Samhällsnytta- Hur beskrivs olika perspektiv av samhällsnytta?	23
3.3 Reflektion kring den teoretiska linsen	23
4 METOD	25
4.1 Forskningsdesign	25
4.2 Datainsamling och urval.....	26
4.3 Operationalisering.....	27
4.4 Analysmetod.....	29
4.5 Kvalitetskriterium	30
4.6 Etik i studien	32
4.7 Metoddiskussion	32
5 ANALYS OCH RESULTAT	34
5.1 Värnpliktens vilande.....	35

5.1.1 Offentliga debatten.....	35
5.1.2 Politiska dokument.....	39
5.1.3 Resultat.....	43
5.2 Värnpliktens återaktiverande.....	46
5.2.1 Offentliga debatten.....	46
5.2.2 Politiska dokument.....	49
5.2.3 Resultat.....	52
5.3 Sammanfattande resultat	54
5.4 Svar på forskningsfrågan	54
6 DISKUSSION	56
6.1 Resultatdiskussion	56
6.2 Diskussion och reflektion om teori och metod	57
6.3 Förslag på fortsatt forskning	58
7 KÄLLFÖRTECKNING	59
Figurförteckning	
Figur 1. Studiens disposition (Författaren).....	8
Figur 2. Översikt av forskningsdesign (Författaren).....	25
Figur 3. Operationalisering (Författaren).....	27

Förord

Ramona, Tor och Stella. Tack för ert tålamod, stöd och förlåt för alla sena kvällar.
Docent och Universitetslektor Ilmari Käihkö, tack för din uppmuntrande handledning.

Mj Rickard Mårtensson, Lidingö 2022.

1 Inledning

Kapitlet inleds med en beskrivning av bakgrunden till valet av uppsatsämne och syftar till att visa författarens drivkraft och vad som väckt dennes nyfikenhet. Därefter presenteras uppsatsens syfte, frågeställning, material och begreppsanvändning för att ge läsaren uppsatsens ramar. Kapitlet avsluts med en disposition som syftar till att lotsa läsaren genom uppsatsens olika delar. Resonemangen som lyfts i bakgrundsbeskrivningen struktureras sedan i kapitlets *problemformulering* och *syfte*.

1.1 Bakgrund

Bakgrunden till detta uppsatsämne är något enkelt som en julmiddag med mina föräldrar och tillhörande diskussion om tingens varande och svensk försvarspolitik. Diskussionen kulminerade i ett påstående om att det är omöjligt att förstå logiken i en del politiska beslut, speciellt eftersom ”politiker hela tiden ändrar uppfattning” i olika sakfrågor. Diskussionen och dessa påståenden fastnade och har legat och grott under utbildningen på Försvarshögskolan. Hur kan man förstå de politiska beslut som påverkar vår militär- och försvarsstrategi samt min militära profession? Hur ska jag som representant för den militära professionen kunna stödja den politiska nivån med rätt underlag om jag själv inte kan förstå varför en del beslut fattas? Utifrån de frågorna tog jag beslutet att använda denna uppsats som en möjlighet att söka efter svar.

Givet julmiddagens resonemang om begränsad rationalitet, eller ologiska beslut, väcktes intresset att försöka förstå försvarspolitiska beslut utifrån ett annat perspektiv än de mer rationella förklaringsmodeller som jag tidigare kommit i kontakt med. Detta kan sägas vara starten på mitt *ontologiska* och *epistemologiska* val. Ontologi berör *vad* vi kan veta, hur den sociala världen är konstruerad, dess beståndsdelar och huvudaktörer. Epistemologi handlar om *hur* vi kan få kunskap och hur vi förstår och analyserar världen.¹ Därefter valde jag ett försvarspolitiskt beslut som förbryllade mig, nämligen att låta värnplikten bli vilande, för att bara några år senare aktivera den igen.

---

¹ Della Porta, Donatella och Keating, Michael (red.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008., s. 350, 353; Jackson, Robert, Sørensen, Georg, Møller, Jørgen., *Introduction to International Relations. Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2018., s. 242.

1.2 Problemformulering

Beslutet att låta värnplikten bli vilande med övergång till frivillighet innebar att ett personalförsörjningssystem som tillämpats sedan 1901, med en utgångspunkt i tidigt 1800-tal och beväringssystemet, nu skulle reformeras.² Den långa perioden av plikt för att säkerställa den svenska militära förmågan innebar även att systemet beskrivits som att ha blivit en del av det svenska samhället och en institution i sig. Systemet med värnplikt åtnjöt ett brett politiskt och folkligt stöd med anknytning till värdeord som plikt, ansvarstagande och solidaritet.³

Den 16 juni 2009 röstades regeringens proposition igenom med endast tre rösters marginal och innebar att Sverige gick från ett värnpliktsförsvar till ett frivilligt försvar. Samtliga regeringspartier röstade för förslaget, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet röstade dock emot. Miljöpartiet valde att inte rösta alls.⁴

Mot bakgrund av att den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde har försämrats och att Försvarsmaktens behov av personal i krigsförbanden, enligt regeringens bedömning, inte kan tryggas enbart genom frivillig rekrytering bör totalförsvarspliktiga, med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap, vara skyldiga att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt.⁵

Texten ovan är del av regeringsbeslutet 2017, med innebörden att grundutbildning med värnplikt återaktiverades, knappt åtta år efter det mer än 120-åriga värnpliktssystemet lades i vila till förmån för en anställd försvarsmakt. Ett förändrat säkerhetsläge och vakanser i Försvarsmaktens krigsförband anges som grund för beslutet. Den återaktiverade värnplikten skulle då kunna ses som ett rationellt och konsekvenslogiskt beslut, som valts endast utifrån de motiven som anges i regeringsbeslutet. Men utifrån det perspektivet, hur kan man då förstå logiken i att Sverige lät värnplikten bli vilande året efter Georgienkriget 2008? Georgienkriget har beskrivits som en samtida strategisk chock, och var startskottet för en förändrad säkerhetspolitisk situation i Europa med ett offensivt och expanderande Ryssland.⁶

Inför beslutet visar dessutom opinionsundersökningar ett starkt stöd för värnplikten och den finska överbefälhavaren avråder samtidigt Sverige från att övergå till anställda soldater och

---

² SOU 2008:98. *Totalförsvarsplikten i framtiden*. Statens offentliga utredningar., s. 25.

³ Lindberg, Mårten T. *Why Sweden Suspended Military Service: the Policy Process from 1990 to 2009*. Lund: Lund University, 2019., s. 15.

⁴ Riksdagens protokoll 2008/09:133, Tisdagen den 16 juni., s. 50.

⁵ Regeringsbeslut Fö 2016/01252/MFI.

⁶ Edström, Håkan, Gyllensporre, Dennis och Westberg, Jacob., *Military Strategy of Small States. Responding to External Shocks of the 21st Century*. Abingdon: Routledge, 2019., s. 15, 115-116.

Nato redovisade därutöver i en rapport att det finns stora problem med att rekrytera och bibehålla anställda soldater.⁷

Givet denna kontext och förutsättningar framstår inte den vilande värnplikten som rationell i förhållande till argumenten som senare motiverar regeringsbeslutet 2017.

De två besluten, med till synes skiftande värdering av omvärldsutveckling och de tvära kasten avseende synen på hur det militära maktmedlet ska skapas, indikerar att det finns behov av att närmare undersöka resonemang och påverkansfaktorer för att förstå besluten kring dessa strategiska vägval avseende hur de militära maktmedlen ska skapas.

Författaren kommer i denna uppsats beskåda besluten med ett konstruktivistiskt perspektiv och identifiera pusselbitarna som saknas för att skapa en mer komplett bild av beslutsfattandet, och genom detta bättre *förstå* motiven och drivkrafterna kring dessa försvarspolitiska beslut. Ansatsen ska alltså *inte* ses som en komplett och allomfattande förklaringsmodell, utan syftet är att *vidga perspektiven* och söka ökad *förståelse* genom att fokusera på andra förklaringar än det vanligt förekommande rationella perspektivet. Kellerstedt och Whitten formulerar denna ambition på detta sätt: "The heart of projects like this type is identifying some *other* possible cause of Y that has not been adequately examined."⁸

1.3 Studiens syfte

Sveriges val att på relativt kort tid byta metod och system för att bygga och skapa sitt *militära maktmedel* kan ytterst ses som en förändring i dess *militärstrategi* som berör både resurs- och insatsstrategier baserat på politiska styrningar, dvs. hur militära resurser ska skapas, utvecklas och hur de ska användas. Militärstrategin kan även förstås som en del av en övergripande *försvarsstrategi*.⁹

Studien syftar till att pröva hur ett *konstruktivistiskt* perspektiv kan ge ökad förståelse för de bakomliggande motiven och drivkrafterna till dessa förändringar i den svenska försvarsstrategin. Genom att bättre förstå de bakomliggande resonemangen och avvägningar som gjorts från den politiska nivån ökar även den militära professionens förmåga att verkställa den politiska viljan samt även förståelsen för vilken typ av beslutsunderlag som den politiska nivån behöver. Detta resonemang utgår från behovet av att överbrygga gapet mellan praktik,

---

⁷ Lindberg 2019, s. 15.

⁸ Kellerstedt, Paul M, Whitten, Guy D., *The Fundamentals of Political Science Research*. 3:e upplagan. Cambridge: Cambridge University Press, 2018., s. 36.

⁹ Westberg, Jacob., *Svenska säkerhetsstrategier: teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, 2021., s. 30–31.

akademi och beslutsfattande som exempelvis beskrivs av George i *Bridging the Gap*¹⁰ eller som det uttrycks av Gray: ” [...] the relationship between the worlds of politics and of military force is, or should be, one of reciprocal influence.”¹¹ På samma sätt beskriver Christiansson att högre officerare måste ha förståelse för samspelet mellan den politiska nivån och Försvarmakten, detta för att underlätta relationerna och ge ökad tillit.¹²

Det inom- och utomvetenskapliga bidraget är en kumulativ ökning av kunskap inom strategiforskning, specifikt inom området försvarsstrategi och skapandet av militära maktmedel, samt ökad förståelse för relationen mellan den politiska och militära nivån ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv. Studien har även som ambition att bredda teori- och metodverktygen för att söka förstå drivkrafter, motiv och argument till de politiska beslut som är en del av en stats försvarsstrategi.

Denna ambition utgår från det behov som Eriksson lyfter fram, nämligen att öka *konstruktivistiskt fokus* på inrikespolitiska aspekter med större fokus på praktisk tillämpning samt att belysa andra faktorer än militär- och ekonomisk styrka för att förstå politiska beslut. Idéer och normers betydelse får inte underskattas, eller som det uttrycks av Eriksson ”I det korta perspektivet dominerar svärdet, men på längre sikt är det idéerna som styr.”¹³

Författarens drivkraft och intresse ligger alltså *inte* primärt kring det specifika fallet och dess analysenheter, utan tjänar som en kontext och inramning för att undersöka/testa hur ett konstruktivistiskt perspektiv kan bidra till förståelse för de politiska beslut som påverkar skapande av det militära maktmedlet och då även vald försvars- och militärstrategi.

Studien genomförs i form av en enfallstudie, där värnpliktens vilande och dess återaktivering är fallets två analysenheter.

1.4 Frågeställning

Studien svarar på följande huvudfrågeställning;

- *Hur kan Sveriges beslut om värnpliktens vilande 2009 och dess återaktivering 2017 förstås utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv?*

---

¹⁰ George, Alexander L., *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*. Washington, D.C: United States Institute of Peace Press, 1993.

¹¹ Gray, Colin S. *The Strategy Bridge: Theory for Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2011., s. 31.

¹² Christiansson, Magnus. *Defence transformation in Sweden: the strategic governance of pivoting projects 2000–2010*. PhD dissertation. Stockholms universitet, Stockholm. 2020., s. 341.

¹³ Eriksson, Johan, Konstruktivism, i: Gustavsson, Jakob och Tallberg, Jonas (red). *Internationella relationer*. 3., Lund: Studentlitteratur, 2014., s. 111.

1.5 Material

Materialet till fallstudien är textdokument från den offentliga debatten i media, offentliga utredningar samt dokument hämtade från regering och riksdag i perioden kring fallets analysenheter, det vill säga värnpliktens vilande och återaktivering.

1.6 Avgränsningar

Det empiriska urvalet har begränsats genom att dela in det i två separata tidsgrupperingar, en för analysen av värnpliktens vilande, och en för dess återaktiverande. Dessa grupperingar är tillika fallets två analysenheter. Tidsgruppen för värnpliktens vilande avgränsas till 2007–2009, och återaktiveringen 2014–2017. Tidsgrupperingarna är baserade på en initial arkivstudie av politiska dokument kopplat till försvarspolitik samt även säkerhetspolitiska händelser som författaren bedömde relevanta. Det senare bestod i Georgienkriget 2008 samt Rysslands annekteringen av Krim 2014.

1.7 Begreppsanvändning

De begrepp som förklaras nedan är centrala i uppsatsen. Förklaringarna visar hur författaren tolkat dem och hur de används i texten.

Värnpliktens vilande avser konsekvensen av regeringens inriktningsproposition *Ett användbart försvar* som riksdagen röstade igenom 16 juni 2009. Innebörden var en reformerad personalförsörjning med enbart anställd personal. Ett år senare, den 19 maj 2010, antog riksdagen en proposition¹⁴ som slog fast att personalförsörjningen skulle byggas på frivillighet så länge försvarsberedskapen så medger. Ingen skulle längre kallas på mönstring eller genomföra värnplikt. Försvarsmakten kan med detta även sägas övergå till ett *yrkesförsvar*. Den av riksdagen antagna propositionen innebar dock att totalförsvarsplikten i grunden kvarstod. Skyldigheten att genomgå mönstring och skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt skulle i framtiden kunna återaktiveras efter beslut av regeringen om det anses behövas med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap. Totalförsvarsplikten och mönstringen skulle då även vara könsneutral. Värnpliktens vilande är tillika en av två *analysenheter* i denna fallstudie och omfattar tidsperioden 2007–2009.

Värnpliktens återaktivering används som begrepp för att beskriva regeringens beslut 2017 att totalförsvarspliktiga åter blev skyldiga att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning

---

¹⁴ Proposition 2009/10:160. *Modern personalförsörjning för ett användbart försvar*.

med värnplikt. Värnpliktens återaktivering är denna fallstudies *andra analysenhet* och omfattar perioden 2014–2017.

Konstruktivism är ett vetenskapsteoretiskt perspektiv. Ett teoretiskt perspektiv innebär att forskaren utgår från vissa grundantaganden om verklighetens natur och hur vi skaffar kunskap om densamma. Centralt för konstruktivismen är att aktörers identiteter och intressen inte är konstanta och lika i alla situationer. Det konstruktivistiska perspektivet som åsyftas i denna uppsats lägger exempelvis stor vikt vid sociala strukturer, normer, värderingar och identitet. Konstruktivism och det konstruktivistiska perspektivet utvecklas närmare i kapitel 2 samt kapitel 3. I Kapitel 3.2 och 6.2 presenteras även generell kritik mot konstruktivismen.

1.8 Disposition

Figuren nedan visar uppsatsens disposition och kapitelindelning. Respektive kapitel består av underrubriker och inleds med en beskrivning avseende innehåll och syfte.

Figur 1. Studiens disposition.

Inledningens innehåll syftar till att introducera uppsatsens syfte, frågeställning, begreppsanvändning och i övrigt ge läsarens ramar genom att presentera material och avgränsningar.

Forskningsöversikten skapar en uppfattning om aktuellt forsknings- och kunskapsläge inom det valda ämnet och dess förhållande till frågeställningen.

Teorikapitlet utvecklar de valda teoretiska perspektiven från forskningsöversikten och beskriver den teoretiska lins som skapats för uppsatsens analys av empirin.

Metodkapitlet avhandlar bland annat forskningsdesign, datainsamling, operationalisering med uppsatsens analysverktyg.

Analys och resultat omfattar analys av fallets två analysenheter, värnpliktens vilande och dess återaktivering. Inom respektive analysenhet presenteras analys och resultat uppdelat mellan debatten i media och utifrån politiska dokument. Koppling mellan analysresultat och den teoretiska linsen sker löpande, men koncentreras i respektive resultatdel. Kapitlet avslutas med ett sammanfattande resultat med slutsatser och *svar på uppsatsens forskningsfråga*.

Diskussionskapitlet avhandlar allmän reflektion om uppsatsens resultat, genomförandet av studien och ger förslag på fortsatt forskning.

Referenserna ger hänvisning till var författaren hämtat underlag till uppsatsen.

2 Forskningsöversikt

Forskningsöversikten syftar till att skapa en uppfattning om aktuellt forsknings- och kunskapsläge inom det valda ämnet och dess förhållande till frågeställningen. Genom detta ramas även problemet in och forskning- eller kunskapsluckan kan påvisas.¹⁵ Uppsatsens forskningsöversikt bidrar främst till detta genom att utgå från grundansatsen i uppsatsen, nämligen att utgå från ett konstruktivistiskt perspektiv när fallet analyseras. Innebörden är att rama in det konstruktivistiska perspektivets grundantaganden och identifiera hur dessa har utvecklats och presenterats i tidigare forskning. Forskningsöversikten inleds med ett övergripande kontrasterande av de rationalistiska och konstruktivistiska positionerna. Inledningen och de två vetenskapsteoretiska perspektiven, med fokus på konstruktivismen, har genererat uppslag till vilka övriga områden, debatter och teorier som bedömts centrala för forskningsfrågan och ämnesområdet.

2.1 Tidigare forskning

Givet uppsatsens frågeställning och ambitionen att utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv *förstå* besluten och de strategiska vägvalen behöver konstruktivismens *ontologiska* och *epistemologiska* grundantaganden identifieras. Detta görs nedan genom att inledningsvis kontrastera konstruktivismen mot dess motsats; rationalismen och realismen. Därefter följer ett urval av ämnen, forskning och teoribildning som anses relevanta för inramning av problemområdet, med fokus på att söka konstruktivistiska aspekter till stöd för uppsatsens teoretiska ramverk och analysmodell.

---

¹⁵ Knopf, J. W. Doing a Literature Review. *PS: Political Science and Politics*, 39(1). 2006., s. 127–128.

2.1.1 Konstruktivism och Rationalism

Det rationalistiska perspektivet ser, ontologiskt, en objektiv och generaliserbar verklighet.¹⁶ Rationalismen förutsätter att aktörerna är rationella och att de vill *nyttomaximera* genom vinstmaximering samt förlustminimering. Detta synsätt beskrivs även som *konsekvenslogiskt*.¹⁷

Konstruktivismens ontologiska utgångspunkt är däremot *hermeneutiskt* och ser den sociala världen som intersubjektiv, med ”kollektivt meningsfulla strukturer och processer.”¹⁸ March och Olsen bygger sina resonemang om *lämplighetslogik* kring konstruktivistiska antaganden om att staters val av handlingsalternativ bygger på intersubjektiva tolkningar, identitet och sociala regler.¹⁹ Vidare beskrivs även den konstruktivistiska ontologin med ett antagande om en interaktion eller ömsesidighet mellan hur aktörerna agerar och dess omgivning.²⁰

Rationalismen utgår från att aktörerna förväntas att kunna anpassa sig *snabbt* i förhållande till förändringar i omgivande miljö eller den aktuella kontexten.²¹ *Rational choice theory* och *Rational Actor Model* är begrepp och teoribildningar som beskriver aspekter av *konsekvenslogik* och nyttomaximering.²²

Det konstruktivistiska perspektivet antar däremot att aktörers agerande och strategiska beslut utgår från normer, värderingar, social kontext, idéer, identitet, självbild och koncept som förändras långsamt och gradvis.²³ Westberg anger dessa som delar av *Interna påverkansfaktorer* och knyter det även samman med begreppet *strategisk kultur*.²⁴

---

¹⁶ Della Porta, & Keating 2008, s. 21-23.

¹⁷ March, John & Olsen, Johan P., The Institutional Dynamics of International political Orders. *International Organization Vol.52 Issue 4*, 1998., s. 944-951; Jupille, Joseph, James A Caporaso, and Jeffrey T Checkel., Integrating Institutions: Rationalism, Constructivism, and the Study of the European Union. *Comparative political studies 36.1-2*, 2003., s. 11; Handel, Michael., Weak states in the international system, i *Small States in International Relations.*, Ingebritsen, Christine, Neumann, Iver, Gstöhl, Sieglinde och Beyer, Jessica (red)., Reykjavik: University of Island Press, 2006., s.149; Allison, Graham T och Philip D. Zelikow. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. 2. ed. New York: Longman, 1999., s. 13-23.

¹⁸ Adler, Emanuel., Constructivism in International Relations: Sources, Contributions, and Debates., i Carlsnaes, Walter, Thomas Risse, and Beth A Simmons (red), *Handbook of International Relations*. London: SAGE Publications, 2012., s. 121. Se även: David, Matthew., Sutton, Carole D., *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur, 2016., s. 291, 265; Jackson et al. 2018, s. 354.

¹⁹ March & Olsen 1998, s. 951.

²⁰ Jupille et al. 2003, s. 14.

²¹ Edström et al. 2019. s. 5.

²² Jackson et al. 2018, s. 355.

²³ Edström et al. 2019, s. 40; Jackson et al. 2018, s. 354.

²⁴ Westberg 2021, s. 50–58, 75ff.

Strategisk kultur kan förstås som ett konceptuellt perspektiv för att beskriva en stats centrala värderingar och hur de kan omsättas och återfinnas i exempelvis dess säkerhetsstrategi.²⁵

Rationalismens epistemologiska utgångspunkt är en positivistisk förklarande och förutsägande ansats, med strävan efter att söka kausala orsakssamband mellan *objekt* och händelser.²⁶ Konstruktivismen strävar däremot att titta bortom objekten för att nå kunskap, där fokus i stället är att studera *subjekten* och deras uppfattning eller föreställning om vilken roll de har i den specifika miljön eller situationen. Det kan även ske en interaktion mellan forskaren och de studerade subjekten, där forskarens resultat kan inverka på subjektens självbild och de val de gör.²⁷ Honig, Ångström och Rasmussen beskriver att det konstruktivistiska perspektivet omfattar en strävan att svara på *hur* i stället för *varför*.²⁸

Konstruktivismen och dess grundantaganden tydliggörs ytterligare genom att se det i förhållande till *realismen*. Realismen har en tydlig rationalistisk inriktning, vars teorier varit dominerande främst inom studier av internationella relationer med fokus på begreppet makt och maktbalans. Morgenthau, den moderna realismens fader, ansåg att politik och samhället styrs av objektiva lagar som grundas i den oförändliga mänskliga naturen. Vidare ansåg han att politiken är en autonom sfär.²⁹ Till skillnad från konstruktivismen är begrepp som kultur och idéer oviktiga i realismens förståelse av stater och politik, och lyfter fram teknikutveckling som en av de få saker som förändras över tiden.³⁰

2.1.2 Historia, självbild och identitet

Givet det tidigare beskrivna konstruktivistiska antagandet om att normer, värderingar, social kontext, idéer, identitet och självbild har stor påverkan på aktörers agerande och beslutsfattande, och att dessa faktorer antas *förändras långsamt* behövs detta diskuteras och belysas djupare. Olika aspekter av dessa faktorer kommer ge ytterligare verktyg för att förstå hur de kan ha påverkat besluten.

---

²⁵ Doeser, Fredrik., Strategic Culture, Domestic Politics, and Foreign Policy: Finland's Decision To Refrain From Operation Unified Protector. *Foreign Policy Analysis Vol. 13 Issue 3*, 2017., s. 743.

²⁶ Della Porta, & Keating 2008, s. 21-23.

²⁷ Sayer, R. Andrew., *Method in Social Science: a Realist Approach*. 2nd ed. London; Routledge, 1992., s. 26ff.

²⁸ Ångström, Jan. Honig, Jan Willem., Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan. *Journal of Strategic Studies Vol. 35 Issue 5*, 2012., s. 671; Rasmussen, Mikkel Vedby., What's the Use of It?: Danish Strategic Culture and the Utility of Armed Force. *Cooperation and Conflict Vol. 40 Issue 1*, 2005., s. 71.

²⁹ Hall, Martin. Realism i: Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas. *Internationella relationer.*, s. 34, 53, 55.

³⁰ Ibid., s. 64–65.

Westberg argumenterar för att en stat, dess befolkning och politiker färgas av historiska erfarenheter och tidigare valda strategier, och att det leder till en form av *intersubjektiv förståelse*, eller *kollektiv självförståelse* som gör det lättare eller svårare att få acceptans för olika politiska och strategiska vägval. Westberg kopplar främst denna kollektiva självförståelse till erfarenheter avseende väpnade konflikter och de lärdomar som exempelvis Sverige dragit av dessa, men även Sveriges förhållande till deltagande i internationella insatser och alliansfriheten beskrivs som ett resultat av, och en del i skapandet av en nationell självbild.³¹

En angränsande tankegång som stödjer detta konstruktivistiska antagande om kollektivets självförståelse och kopplingen till normer och historia är teoribildningen om *kollektiva minnen* som kan härledas till tidigt 1900-tal och Halbwachs.³² Halbwachs ansåg att minnen är en uppfattning om det förflutna och tidigare tillstånd som enskilda individer eller aktörer i gemensamma sociala grupper delar, och på så sätt skapar ett kollektivt minne. Dessa kollektiva minnen kommer vara en grund för aktörernas agerande och beslut. Kollektiva minnen kan även begränsa det politiska utfallsrummet genom att skapa tabun som hindrar vissa handlingsalternativ.³³ Kollektiva minnen överlever och sprids vidare genom återberättelser över generationsgränser, exempelvis inom familjen, nära vänner, politiska organisationer och även via läroböcker i skolan.³⁴

Ett annat perspektiv av dessa kollektiva minnen och historia lyfts även fram i Lindbergs avhandling och kopplingen till begreppet institutionalisering. Lindberg beskriver att långlivade och djupt rotade institutioner såsom den svenska värnplikten blir vidhäftiga och svåra att förändra.³⁵ Langenbacher anser att kollektiva minnen är det tydligaste och dominerande sättet som *historia* kan påverka samtidens politiska kultur, men att det då är viktigt att se kultur i ett vidare perspektiv och även likställa det med idéer och övertygelser.³⁶

Reus-Smit lyfter fram att konstruktivisten ser normativa och idéburna strukturer som vitala vid formandet av beteenden hos politiska aktörer, detta oavsett om det rör stater eller individer. Ett system med delade idéer och värderingar har med den utgångspunkten ett stort inflytande

---

³¹ Westberg 2021, s. 56–57.

³² Halbwachs, Maurice, 1992. *On Collective Memory.*, Heritage of Sociology Series, The University of Chicago Press.

³³ Halbwachs 1992, passim; Langenbacher i: Langenbacher, Eric., och Yossi Shain. *Power and the Past Collective Memory and International Relations.* Washington, D.C: Georgetown University Press, 2010. Print., s. 26- 27.

³⁴ Halbwachs 1992, s. 21-22.

³⁵ Lindberg 2019, s. 16.

³⁶ Langenbacher i: Langenbacher & Shain 2010, s. 25, 27.

på det politiska handlandet.³⁷ Dessa idéburna strukturer påverkar aktörernas *identitet* och påverkar även deras uppfattning om vad som är möjligt och vilka strategier de anser möjliga för att nå sina mål, och där Reus-Smit anser att ett konstruktivistiskt antagande är att detta oftast innebär en *begränsning* av det upplevda antalet möjliga val.³⁸ Finnemore och Sikkink argumenterar på motsvarande sätt att identiteter är beroende av historisk kontext och att staters identitet med gemensamma värderingar, institutioner och tillgångar väljs eller uppstår utefter vad som anses godtagbart i sin samtid.³⁹

2.1.3 Värnplikt

Denna del av forskningsöversikten lyfter fram olika teorier och tidigare forskning om värnplikt, med fokus på dess relation till individen, samhället, militära maktmedlet och politiken.

Huntington hävdar att den rekryteringsmetod som militären nyttjar är beroende av *funktionella* och *sociala grundantaganden*. Det funktionella utgår från vilken metod som ger den bästa militära förmågan, medan det sociala utgår från vilken metod som bäst speglar samhällets värderingar och normer.⁴⁰

Lindberg hävdar i sin avhandling om processerna inför värnpliktens vilande 2009 att det även finns två grundantaganden när det gäller skapandet av det militära maktmedlet. Han benämner dem *organisatoriskt syfte* och *organisatorisk design*. Det förstnämnda avser syftet med de väpnade styrkorna och vad de ska användas till, medan designen avser hur de väpnade styrkorna ska formas för att nå syftet. Detta kan jämföras med det Westberg beskriver som insats- och resursstrategier, där insatsstrategierna omfattar nyttjandet av militära maktmedel och resursstrategierna beskriver skapandet av militära maktmedel.⁴¹ Lindberg påpekar vidare att i de flesta demokratiska länder har militären visserligen möjlighet att ge råd och rekommendationer, främst avseende de väpnade styrkornas design, men att det slutligen handlar om hur dessa råd sedan hanteras av den politiska nivån samt vad som sedan presenteras som underlag för beslut.⁴²

---

³⁷ Reus-Smit, Christian. Constructivism, i: S. Burchill et. al. (red.) *Theories of International Relations.*, Houndmills: Palgrave MacMillan. 2005., s. 195-196.

³⁸ Reus-Smit 2005, s. 197-198.

³⁹ Finnemore, Martha, and Kathryn Sikkink. TAKING STOCK: The Constructivist Research Program in International Relations and Comparative Politics., *Annual Review of Political Science* 4 (1)., 2001., s. 398-400.

⁴⁰ Huntington, Samuel P. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil–Military Relations.* Cambridge: Harvard University Press, 1957., s. 1–2.

⁴¹ Westberg 2021, s. 25.

⁴² Lindberg 2019, s. 19.

I den europeiska historien har två typer av rekryteringsmetoder, tillika arméer, dominerat i form av yrkes- och värnpliktsarméer. Frankrikes *levée en masse* och Jacobinrepubliken är en tydlig markör för värnplikt i större format,⁴³ där värnplikten kan beskrivas som en del av en större ideologi. Den franska revolutionen 1789–1799 skapade en intim samhörighet mellan begreppen medborgare och soldat.⁴⁴ Detta ideologiska förhållningssätt beskrivs även av Janowitz som menar att det handlar om en form av samhällsnytta som utgår från en känsla av patriotism. Värnplikten blir individens sätt att ge något till samhället och genom detta bidrag till samhällsnyttan tjänar plikten i sig som ett sätt att manifesteras medborgliga skyldigheter och ansvar.⁴⁵ Detta förhållande är även en del i begreppet *samhällskontraktet*, som kan härledas tillbaka till Hobbes, Locke och Rousseau. Innebörden är att medborgaren frivilligt avsäger sig en del av sitt självbestämmande till staten, men ska i gengäld kunna tillräkna sig och kräva skydd och omsorg från staten.⁴⁶ Det är alltså inte ett ensidigt kontrakt, utan även individen har rätt att ställa krav mot samhället och staten.

Skyldigheter och ansvar återfinns även i hur Lindberg knyter an till March och Olsens definition av *konsekvens- och lämplighetslogik* för att identifiera och definiera skillnader mellan yrkes- och värnpliktsarméer avseende rekrytering. Värnplikten som system ses som präglad av en institutionell lämplighetslogik där efterlevnad av lagar och regler inte baseras på egen vinning, men för att de ses som naturliga, befogade, legitima och förväntade. Det lämplighetslogiska agerandet av individerna i ett pliktssystem kopplas med detta även till begrepp som *identitet* och *tillhörighet* vilket utgår från samhällets sociala normer, andras förväntningar, samhällsansvar, nationell tillhörighet samt solidaritet och med den underförstådda innebörden att detta skapar en viss villighet att tjänstgöra. Konsekvenslogiken däremot, och dess koppling till yrkesarmén, kontrasterar genom en rationell syn på att individen väljer det som gynnar den mest och motsvarar dennes intressen.⁴⁷ Det lämplighetslogiska perspektivet avseende värnplikt förutsätter tydliga pliktlagar med påföljder för den som vägrar, och att det finns en kollektiv samsyn på plikten och sociala sanktioner för den som inte tjänstgör. Om inte politiken och den faktiska tillämpningen stödjer dessa aspekter kommer värnplikten

---

⁴³ Värt att notera är dock att redan femton år innan Franska revolutionen så genomdrevs en form av värnplikt i Förenta staterna.

⁴⁴ Forrest A. i antologin: Mjøset, Lars, and Stephen Van Holde. *The Comparative Study of Conscription in the Armed Forces*. Oxford: Elsevier Science, 2002. Print., s. 95-96.

⁴⁵ Janowitz, Morris., National Service and the Welfare-Warfare State. *Social Service Review* Vol. 57, No. 4, 1983., s. 529–530.

⁴⁶ Olsson, Ola. Det nya samhällskontraktet, *Ekonomisk debatt* 2013.4. 2013., s. 44.

⁴⁷ Lindberg 2019, s. 23-24, 28.

som system inte att fungera effektivt.⁴⁸ Begreppet plikt, i det perspektiv som det beskrivs och tillämpats i Sverige, kan med tidigare koppling till begreppet samhällskontrakt på detta sätt inte fullt ut ses som renodlat tvång.

Värnplikten beskrivs även som en kraftfull mekanism för att skapa medborgarkänsla genom att plikten överskrider klass och etnicitet.⁴⁹

Värnpliktens koppling till förhållandet mellan stat och medborgare är central i forskning kring civil-militära relationer och även i angränsande forskning om militarisering och demilitarisering. Holmberg lyfter fram dessa förhållanden och argumenterar även för att det finns en bred konsensus i forskningen om att värnplikt kopplar medborgaren och individen till det militära, samt att det även innebär ökat inflytande för militären i samhällsdebatten och gentemot politikerna. Värnpliktens vara eller inte vara kommer således troligen påverka hur samhället och politiken ser på militärens relevans och berättigande.⁵⁰ Även Kosnik identifierar i sin analys av Tyskland och Norges olika strategiska vägval avseende värnplikt under 2000-talet att det finns ” [...] en bred uppfattning om att värnplikt stärker demokratin och förbättrar civil-militära relationer.”⁵¹ Kosnik framhåller dock att det inte råder full enighet i forskningen avseende det sambandet, och lyfter fram kritiker som ser det som en myt med Cuba och Ryssland som exempel. Kosnik tonar dock ner dessa som ytterligheter, och att värnpliktens roll som länk mellan medborgare och stat främst kan bedömas i stabila demokratier.⁵²

Litteraturen visar på en förändring i synen på och tillämpandet av värnplikt i Europa efter kalla krigets slut och Berlinmurens fall 1989, med innebörden att fler länder valt att lämna värnplikten.⁵³ Dock framträder de nordiska länderna som undantag, där värnplikt tillämpas fullt ut, eller i kombination med anställda soldater.⁵⁴

Lindberg hävdar i sin avhandling, som utgår från institutionellt perspektiv, att den svenska värnplikten är ett exempel på hur formella och informella regler med tiden startar att interagera med övriga delar av samhället tills det kan beskrivas som en institutionaliseringsprocess, där värnplikten är att ses som en *samhällsinstitution*. Lindberg hävdar vidare att avskaffandet av

---

⁴⁸ Lindberg 2019, s. 29.

⁴⁹ Levy, Gal, and Orna Sasson-Levy., Militarized Socialization, Military Service, and Class Reproduction: The Experiences of Israeli Soldiers., *Sociological perspectives* 51.2. 2008., s.353.

⁵⁰ Holmberg, Arita. A demilitarization process under challenge? The example of Sweden, *Defence Studies*, 15:3. 2015, s. 240, 243.

⁵¹ Kosnik, Matthew. Conscription in the twenty-first century: Do reinforcements equal security? *Comparative Strategy*, 36:5. 2017., s. 458.

⁵² Kosnik 2017, s. 458-459.

⁵³ Anjangiz, Rafael i antologin: *The Comparative Study of Conscription in the Armed Forces.*, s. 307- 333.

⁵⁴ SOU 2008:98., s. 208; SOU 2016:63. *En robust personalförsörjning av det militära försvaret.*, s. 93–100.

värnplikten 2009 är att ses som en *avinstitutionalisering*, som skett gradvis och drevs fram från den politiska nivån, till synes utan faktisk avsikt att leda till en avinstitutionalisering, utan tillskrivs ett behov för de dominerande politiska partierna att förnya sig och bryta gamla *normer* avseende sin kärnpolitik.⁵⁵

2.1.4 Beslutsfattande

Fallstudiens analysenheter är försvarspolitiska beslut kopplade till försvarsstrategi och skapande av militära maktmedel, och därmed behöver även tidigare forskning och teori kring staters beslutsfattande beröras.

Ett av de mest använda och spridda verken för att analysera staters beslutsfattande är Allison och Zelikows tredelade analysmodell som presenteras i *Essence of Decision*.⁵⁶ Författarna granskar i en fallstudie de politiska beslut som fattades av USA och Sovjetunionen 1962 i samband med den så kallade Kubakrisen, vars upprinnelse var Sovjetunionens frambasering av offensiva robotsystem på Kuba. Fallstudien syftade till att förklara varför de olika politiska besluten fattades, men ansåg vidare att det behövdes en mer utvecklad förklaringsmodell än den vanligt förekommande rationella synen, detta då författarna hävdade att beslutsfattande påverkas av fler faktorer än vad ett strikt rationellt perspektiv kan belysa.⁵⁷ Allison och Zelikow skapade därför tre teoretiska modeller som nyttjades för deras analys som presenteras övergripande nedan. Respektive modell operationaliseras med hjälp av frågeställningar som härleds till modellens grundantaganden.⁵⁸

- Modell 1 - The Rational Actor – Den rationella aktören.⁵⁹
- Modell 2 - Organizational Behavior – Organisationsbeteenden.⁶⁰
- Modell 3 - Governmental Politics – Byråkratiskt och politiskt perspektiv.⁶¹

Modell 1 beskriver den rationella aktören och ett rationellt perspektiv i en specifik situation där målet är att nyttomaximera. Logiken i modell 1 kan härledas till besluts- och spelteori. I modell 1 är staten i sig en aktör som, när den hotas, strävar efter maximal effekt av sina politiska

---

⁵⁵ Lindberg 2019, s. 5, 52–55.

⁵⁶ Allison & Zelikow 1999.

⁵⁷ Ibid., s. 2–4.

⁵⁸ Ibid., s. 389-391.

⁵⁹ Ibid., s. 13.

⁶⁰ Ibid., s. 143.

⁶¹ Ibid., s. 255.

beslut till minsta möjliga kostnad. Modellen utgår från mål, alternativ, konsekvenser och val som grundantaganden vid beslutsfattande.⁶²

Modell 2 är utformad för att fånga andra förklaringskrafter än de rationella avseende staternas beslutsfattande. Modell 2 med dess organisationsperspektiv ser staten som ett konglomerat uppbyggt av flera stora segment av organisationer och myndigheter med statsledningen i den hierarkiska toppen. De underliggande segmenten har egna processer och rutiner för hur de agerar. Innebörden är att statsledningen är beroende av beslutsunderlag som fattas av de underliggande nivåerna, men dessa beslutsunderlag kan vara färgade av den kultur eller det organisationsbeteende som styr dess arbete och då eventuellt genereras utan att ha tagit hänsyn till övergripande strategiska målsättningar och konsekvenser. Allison och Zelikow beskriver att skillnaden mellan modell 1 och 2 kan jämföras med skillnaden mellan konsekvens- och lämplighetslogik.⁶³

Modell 3 utgår från antagandet att den politiska nivån är uppbyggd av aktörer som konkurrerar och tävlar efter olika agendor, där aktörerna är färgade av de organisationsdelar som de tillhör eller företräder. Denna tävlan är en jakt på fördelar, där den egna övertygelsen och viljan prioriteras. I jämförelse med modell 1 och dess syn på rationella beslut är i modell 3 aktörernas målsättningar centrala och fokus blir en kamp dem emellan som färgas av förhandling och köpslående. Vidare betonas att för att förstå beslutsfattandet måste relevanta spelare i beslutsprocessen identifieras, samt deras bakomliggande intressen.⁶⁴

2.2 Sammanfattning av tidigare forskning

För att förstå de politiska och strategiska besluten från ett konstruktivistiskt perspektiv är det till synes relevant att identifiera faktorer, uttryck och argument som kan kopplas till exempelvis tidigare beslut, historia, självbild och identitet. Dessa faktorer verkar i harmoni för att skapa den kollektiva självförståelsen, men är samtidigt en återhållande faktor som begränsar det politiska utfallsrummet och vad som anses rimligt och acceptabelt. Tidigare strategiska vägval, politiska beslut och befolkningens uppfattning om dessa kan alltså fungera som ett ankare och göra att förändring sker långsamt. Litteraturen och tidigare forskning avseende värnplikten och dess förhållande mellan individen, militära maktmedlet och politiken ger vid handen att även dessa teoribildningar hanterar liknande värdeord som framträder i det konstruktivistiska

---

⁶² Allison & Zelikow 1999, s. 17–19.

⁶³ Ibid., s. 143-146.

⁶⁴ Ibid., s. 255–257.

perspektivet. Normer, identitet, tillhörighet och lämplighetslogik är exempel som ramar in värnpliktsperspektivet, men även samhällsnytta, folkförankring, kultur och normskapande ses som relevanta begrepp att omhänderta.

Forskningsöversikten visar att konstruktivismen söker och belyser helt andra aspekter än ett rationellt eller realistiskt perspektiv, men ger även andra förklaringar på fenomen och beslut. Där det rationella perspektivet söker och visar en konsekvenslogisk och generaliserbar verklighet erbjuder den konstruktivistiska ansatsen andra aspekter som ökar förståelsen för komplexa problem. Forskningsöversikten visar genom Allison's tredelade modell ett exempel på teorimodeller som till viss del försöker omhänderta både rationella och konstruktivistiska perspektiv. Även om Allison's modell till viss del försöker fånga konstruktivistiska aspekter och varit en populär modell i vid analys av beslutsfattande fångar den inte fullt de aspekter som eftersöks för att svara på denna undersöknings frågeställning.

Knopf beskriver att ett delsyfte med forskningsöversikten är att identifiera en forsknings- eller kunskapslucka.⁶⁵ Forskningsöversikten har påvisat avsaknaden av ett strikt konstruktivistiskt perspektiv vid analys av denna uppsats fall. Lindbergs avhandling berör specifika delar av fallet och lyfter fram aspekter som kan förklara beslutet att låta värnplikten bli vilande, men i övrigt saknas forskning om denna uppsats fall med ett konstruktivistiskt fokus.

Som beskrivits tidigare har *inte* studien som ambitionsnivå att falsifiera eller utesluta konsekvenslogiska, rationella och realistiska förklaringsmodeller. Fokus ligger i stället på att *identifiera* och *lyfta fram* de *konstruktivistiska perspektiven*. Forskningsöversikten påvisar, exempelvis genom Allison's modell, att det finns fog för en mer holistisk syn vid analys av den typ av fall som denna uppsats belyser för att kunna förklara och förstå. Det lämplighetslogiska perspektivet med utgångspunkt i konstruktivismen kan alltså ses som delmoment och byggstenar i en i övrigt rationell förklaringsmodell.

2.3 Studiens forskningsbidrag

Det inom- och utomvetenskapliga bidraget är en kumulativ ökning av kunskap inom strategiforskning, specifikt inom området försvarsstrategi, försvarspolitiska beslut och skapandet av militära maktmedel, samt ökad förståelse för relationen mellan den politiska och militära nivån ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv. Studien har även som ambition att

---

⁶⁵ Knopf 2006, s. 130.

bredda teori- och metodverktygen för att söka förstå och uppmärksamma drivkrafter, motiv och argument till de politiska beslut som är en del av en stats försvarsstrategi. Det konstruktivistiska perspektivet ger möjlighet att fokusera på andra faktorer än militär- och ekonomisk styrka för att förstå dessa försvarspolitiska beslut.

3 TEORI

Att analysera och förstå staters strategiska vägval, den politiska processen samt beslut är en bred, komplex och mångfacetterad ansats. För att minska komplexiteten och belysa det område som är av intresse krävs systematik och fokus på valda delar av verkligheten samt att metodiskt reducera det område som undersöks. Val av teori, eller det teoretiska ramverket, och dess tillämpning är en av hörnstenarna för att förenkla och fokusera på den del av verkligheten som studeras.⁶⁶

Uppsatsens teoretiska ramverk med dess konstruktivistiska utgångspunkt förstås bättre om det beskrivs som ett *teoretiskt perspektiv*. Den språkliga skillnaden kan ses som försumbar, men det finns ett värde i att analysera och gradera ord, dess metaforiska laddning och innebörd.⁶⁷ Att betrakta något från ett specifikt perspektiv innebär att man ser igenom något eller att betrakta från en fastställd observationspunkt.⁶⁸ Det teoretiska perspektivet i uppsatsen ska förstås som en lins genom vilken empirin beskådas.

Det valda teoretiska perspektivet är således konstruktivistisk och bygger på konstruktivistiska grundantaganden som skapar den teoretiska linsen. Linsen är sedan slipad med aspekter och fördjupningar av dessa antaganden, såsom identitet, kollektivt minne, normer, värderingar, idéer, och självbild. Detta ger fokus för att belysa empirin och på så sätt identifiera vilka relevanta delar som ska lyftas fram.

Tillämpningen av det teoretiska perspektivet, som åskådliggörs i *kapitel 4.3*, är inspirerad av Allison's modell 2 som beskriver hur politiskt beslutsfattande kan präglas av konstruktivistiska perspektiv såsom exempelvis tidigare beslut inom ramen för historiska och organisatoriska minnen.⁶⁹

---

⁶⁶ Rienecker, L., Stray Jørgensen, P. *Att skriva en bra uppsats*. 4.uppl. Stockholm: Liber, 2018., s. 166, 170–171.

⁶⁷ Lakoff, George, and Mark Johnson. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press. 2003., s. 6, 10–13.

⁶⁸ Svenska Akademiens ordbok (SAOB) *Perspektiv*, tryckår 1952.

⁶⁹ Allison & Zelikow 1999., s. 391.

3.1 Introduktion

Nyttjandet av en övergripande stor teori som konstruktivism bedömdes av författaren riskera att bli allt för allmängiltigt och brett samt inte rymmas inom ramen för uppsatsens omfång. Teorinyttjandet är därför baserat på ett urval av centrala begrepp, eller faktorer, kopplat till litteratur och forskningsöversikten som syftar till att smalna av och avgränsa det annars mycket breda konstruktivistiska perspektivet. Kopplingen mellan analysmodell, empiri och hur detta operationaliseras kräver även det ett avsmalnande av den teoretiska grunden för att göra underökningen hanterbar och leda fram till ett svar på forskningsfrågan; *Hur kan Sveriges beslut om värnpliktens vilande 2009 och dess återaktivering 2017 förstås utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv?*

3.2 Teoretisk lins

Nedan redovisas de tre övergripande begreppen, eller faktorerna, som utgör den teoretiska grunden för uppsatsens analys av empirin. Begreppen utvecklas kort nedan, men har sin utgångspunkt i den teoretiska inramningen som redovisats i forskningsöversikten och ses som representativa för att fånga det konstruktivistiska perspektivets bredd, men samtidigt precisa nog för att kunna smalna av undersökningen och möjliggöra analys. De tre faktorerna är på detta sätt summerade i den teoretiska linsen. Detta val har gjorts som ytterligare ett sätt att, som det beskrivs ovan i 3.1, rama in delar av den övergripande och stora teorin som utgörs av konstruktivismen. Begreppen är även valda baserat på att de inom konstruktivismen kan ses som generella och allmängiltiga och på detta sätt bibehålla ett fokus på frågeställningen utan att fastna i olika skolor och avknoppningar inom konstruktivismen.

Man skulle kunna argumentera för att faktorn samhällsnytta avviker från övriga delar som bygger den teoretiska linsen, detta då det till synes inte har samma utgångspunkt i tydliga konstruktivistiska teorier som övriga delar av linsen. Samhällsnytta motiveras och ingår i den teoretiska linsen, dels för dess koppling till lämplighetslogik och plikt, dels då det tjänar som ett generellt perspektiv för att fånga andra aspekter än de rationella och realistiska avseende exempelvis återaktiveringen av värnplikten. Faktorn samhällsnytta tjänar på detta sätt även som en del av inramningen av forskningsfrågan genom att bibehålla ett fokus på begreppet värnplikt och de olika aspekter avseende värnplikt som identifierats i forskningsöversikten.

De tre begreppen eller faktorerna operationaliseras ytterligare genom de vidhängande frågeställningarna och i metodkapitlet sker en utveckling av operationaliseringen genom att redovisa hur dessa tre övergripande faktorer känns igen i empirin.

3.2.1 Historia- Återfinns exempel på kollektiva minnen och kollektiv självförståelse vid besluten och debatten?

Historia som begrepp och faktor i den teoretiska linsen syftar till att fånga aspekter av hur erfarenheter, uppfattningar eller antaganden om tidigare tillstånd påverkat vid ett specifikt beslut. Detta perspektiv utgår från teorierna om *kollektiva minnen* som påvisar att uppfattningar om det förflutna och tidigare tillstånd hos enskilda individer eller aktörer i gemensamma sociala grupper, skapar kollektivt minne. Dessa kollektiva minnen kan enligt denna teori vara en grund för aktörernas agerande och beslut genom att samtida idéer och övertygelser påverkats av historia. Historia som teoretiskt perspektiv och faktor byggs även av begreppet *kollektiv självförståelse* som utgår från antagandet att en stat, dess befolkning och politiker färgas av historiska erfarenheter och tidigare valda strategier, och att det leder till en form av *intersubjektiv förståelse*, eller *kollektiv självförståelse* som gör det lättare eller svårare att få acceptans för olika politiska och strategiska vägval.⁷⁰ Dessa kollektiva minnen utgör alltså inte endast en historisk referensram, utan kan även skapa tabun som begränsar eller försvårar vissa politiska beslut eller handlingsalternativ.⁷¹ Detta perspektiv fångar på detta sätt även det konstruktivistiska grundantagandet om *långsam förändring*.⁷²

Kollektiv självförståelse och kollektiva minnen hanteras här synonymt.

3.2.1 Självbild- Hur beskrivs normer, värderingar och identitet?

Faktorn självbild syftar till att fånga och väva samman normer, värderingar och identitet. Litteraturen beskriver just normer, värderingar och identitet som centrala i den konstruktivistiska teoribildningen. Detta exemplifieras exempelvis av hur Lindberg knyter an fenomenet värnplikt till begrepp som *identitet* och *tillhörighet* vilket utgår från samhällets sociala normer, andras förväntningar, samhällsansvar, nationell tillhörighet samt solidaritet och beskriver detta som en del av en lämplighetslogik.⁷³ Även begreppen *strategisk kultur* och *interna påverkansfaktorer* kan knytas till normer, värderingar och identitet.⁷⁴ Westberg beskriver att den strategiska kulturen på detta sätt även förmedlar *varför, hur och var* i världen en stat bör använda sitt militära maktmedel.⁷⁵ Dessa teoretiska grundantaganden, utifrån ett

---

⁷⁰ Westberg 2021, s. 56–57.

⁷¹ Halbwachs 1992, Passim; Langenbacher i: Langenbacher, Eric., & Yossi Shain. *Power and the Past Collective Memory and International Relations*. Washington, D.C: Georgetown University Press, 2010. Print., s. 26- 27.

⁷² Edström et al. 2019, s. 40; Jackson et al. 2018, s. 354.

⁷³ Lindberg 2019, s. 29.

⁷⁴ Westberg 2021, s. 50–58, 75ff; Doeser 2017, s. 743.

⁷⁵ Westberg 2021, s. 59.

konstruktivistiskt perspektiv, stöds exempelvis på Reus-Smits argumentation avseende vikten att se hur stater identifierar sig själva för att förstå deras beslut och agerande.⁷⁶ Även förändringar av insats- och resursstrategier kan ses som en del av begreppet norm och identitet.⁷⁷ Faktorn självbild kan till viss del tolkas som liktydigt med faktorn historias självförståelse, men de ska ses som skilda innebörder. Historians självförståelse markerar det förflutna eller ett markant tidigare skede, medan självbild i huvudsak utgår från ett nutidsperspektiv

3.2.3 Samhällsnytta- Hur beskrivs olika perspektiv av samhällsnytta?

Samhällsnytta som begrepp och faktor utgår i den teoretiska linsen till viss del från samma antaganden som beskrivs avseende självbild, nämligen att värnplikt beskrivs och kopplas till en lämplighetslogik där förväntningar och *samhällsansvar* är en del av logiken och knyter an till andra aspekter än den rent militära nyttan, såsom exempelvis det forskningsöversikten påvisade avseende *samhällskontraktet*, plikt och tvång. Samhällsnytta blir här samlingsnamn för de aspekter som beskriver andra mervärden än den strikt rationella militära nyttan med att låta värnplikten bli vilande eller återaktiverad. Samhällsnytta som teoretiskt perspektiv eller faktor för att fånga andra perspektiv än militär nytta stöds exempelvis av Gal och Sasson-Levy som beskriver värnplikten som ett instrument för att skapa *medborgarkänsla*.⁷⁸ På samma sätt lyfts dessa aspekter fram av Holmberg och Kocnik där värnplikt beskrivs som en katalysator för, och möjliggör, bättre civil-militära relationer.⁷⁹ Att nyttja militären som förmedlare och markör för sociala- och politiska värderingar beskrivs som en väletablerad företeelse med rötter ända tillbaka till det antika Grekland.⁸⁰

3.3 Reflektion kring den teoretiska linsen

Som beskrivs i inledningen av detta teorikapitel identifierades en risk med att konstruktivismen som övergripande teori skulle bli allt för svårgripbar och allmängiltig. Samtidigt har författaren genom byggandet av den teoretiska linsen strävat efter att bibehålla grunderna för konstruktivismen som identifierades i forskningsöversikten och skapa fokus på andra faktorer

---

⁷⁶ Reus-Smit 2005, s. 222–223.

⁷⁷ Westberg 2021, s. 25.

⁷⁸ Gal & Sasson-Levy, 2008. s.353.

⁷⁹ Holmberg 2015, s. 240, 243; Kosnik 2017, s. 458–459.

⁸⁰ Lindberg 2019, s. 39.

än militär och ekonomisk styrka och i för att bättre förstå besluten i denna fallstudie. Genom skapandet av de tre begreppen, eller faktorerna, så har denna möjlighet skapats.

En svaghet, eller risk, med det urvalet som gjorts i linsen är att det skulle kunna anföras kritik mot att den inte är tillräckligt specifik i beskrivning och tillämpning av de olika teoribildningar som anges inom ramen för de olika begreppen. Detta är dock ett medvetet val som gjorts i strävan att bibehålla den övergripande konstruktivistiska ansatsen. Detta val bygger på en medvetenhet om den *generella kritiken* som riktas mot *konstruktivistiska analyser*, att de är präglade av eklekticism med innebörden att vara osystematiska och att teorierna anpassas efter vad som observeras. Författaren är medveten om denna kritik men stödjer sig på det generella konstruktivistiska motargumentet om att det finns en gräns för hur strikta, universella och generella förklaringsmodeller kan vara, utan de måste vara flexibla och anpassningsbara efter olika situationer och kontexter.⁸¹

De tre faktorernas inbördes interaktion med varandra och deras till viss del liknande beskrivningar förtjänar att lyftas fram. Vid operationaliseringen⁸² och dess initiala test som analysverktyg mot empirin blev det tydligt att faktorerna interagerade med varandra på två tydliga sätt. Dels i formen av att faktorerna kan sägas påverka varandra i ett tidsperspektiv, dels av att det identifierades samma eller liknande ord och uttryck i faktorerna vid skapandet av analysverktyget. Tidsperspektivet blir tydligast mellan faktorerna historia och självbild. Som beskrivs ovan, i kapitel 3.2.1, avser historia det förflutna eller ett markant tidigare skede, medan självbild i huvudsak utgår från ett nutidsperspektiv. Interaktionen sker naturligt genom att självbilden inte är statisk utan kan förändras över tid, vilket gör att den på detta sätt blir en del av historia. På motsvarande sätt innebär det att vissa ord och uttryck återkommer i flera faktorer, exempelvis neutralitet och jämställdhet.

---

⁸¹ Se kapitel 4.7 för vidare resonemang om denna kritik och motargument.

⁸² Se kapitel 4.3 Operationalisering.

4 METOD

I detta kapitel redogörs inledningsvis för studiens forskningsdesign. Designkapitlet omfattar även en bild som grafiskt visar författarens design. Därefter beskrivs metodval för datainsamling. I nästföljande avsnitt operationaliseras det teoretiska perspektivet, och metod för analys av empiri redovisas. Efter det redovisas studiens kvalitetskriterium och etiska ställningstagande. I kapitlet kommenteras, och till viss del diskuteras, de olika val som gjorts avseende metod. Författaren anser dock att metodval och metodkapitlet är en sådan central del i uppsatsen att det även krävs en avslutande metoddiskussion.

4.1 Forskningsdesign

Uppsatsens analysenheter är exempel på försvarspolitiska beslut som dels representerar lämnandet av en väletablerad svensk syn på skapandet av militära maktmedel med värnplikt, dels en tämligen snabb återgång till ett tidigare beteende eller system när värnplikten återaktiverades.

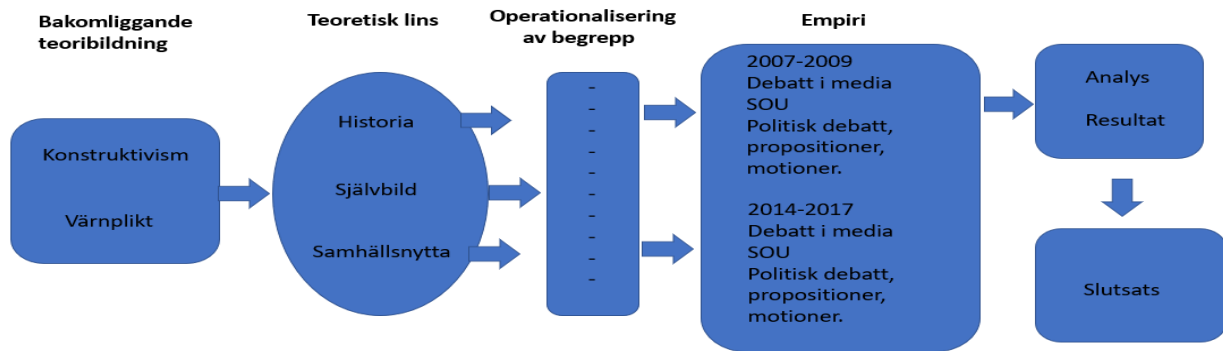
Studien är teoriprovande med enfallsdesign där fallet är svenska försvarspolitiska beslut, men med två analysenheter i form av värnpliktens vilande och dess återaktivering. Valet av design med ett fall och två analysenheter motiveras av uppsatsens syfte att förstå försvarspolitiska beslut och skapandet av militära maktmedel, där vilande och återaktivering av värnplikten sker inom ramen av samma fall, det vill säga Sverige och försvarspolitiskt beslutsfattande. Yin beskriver denna typ av design som *embedded case study design*, och argumenterar för att det kan öka insikten och analysdjupet i det fall som undersöks.⁸³

Studiens teoriprovande och deduktiva ansats med kvalitativ textanalys baseras på utgångspunkten att det är konstruktivistiskt perspektiv som är grunden för den teoretiska linsen, vilket styr analysstrategin gentemot empirin.⁸⁴ Valet av textanalys utvecklas djupare i avsnitt 4.4, analysmetod.

---

⁸³ Yin, R. K. *Case study research and applications: design and methods*. Sixth edition. Los Angeles: SAGE., 2018, s. 51–54.

⁸⁴ Rienecker & Jørgensen 2018, s. 172.

Figur 2. Översikt av forskningsdesign

4.2 Datainsamling och urval

Datainsamlingen och urvalet baseras på de tidigare nämnda två inramningar, dels en tidsindelning i två perioder, tillika fallets analysenheter, dels en indelning i offentliga politiska dokument och debatt i media.

De politiska dokumenten består av statens offentliga utredningar (SOU), propositioner, motioner och tillhörande debatt i riksdagen. Media och politiska dokument har analyserats enligt avsnitt 4.4 med olika perspektiv av textanalys.

Den offentliga debatten har avgränsats till artiklar, ledare och debattinlägg i dags- och morgontidningarna Svenska Dagbladet (obundet moderat), Dagens Nyheter (obundet liberal) och Aftonbladet (obundet socialdemokratisk). Avgränsningen och urvalet av dessa tidningar är baserat på att de representerar de tre största tidningarna i Sverige, samt deras politiska spridning. Den politiska spridningen syftar till att få ett brett perspektiv för att det ska kunna ses som representativt för den allmänna debatten. För att ta fånga empiri från den offentliga debatten har mediasök genomförts med stöd av mediearkivet *Retriever* som tillhandahålls via Anna Lindh-biblioteket på Försvarshögskolan. Sökningarna i mediearkivet har skett med avgränsning i de aktuella tidsperioderna, valda tidningar och genom fritextsökning med olika sökord. Val av sökord har varit viktigt för att säkerställa ett representativt urval av artiklar och samtidigt inte generera en allt för stor mängd empiri att analysera i förhållande till uppsatsens omfång och tillgänglig tid. Efter att ha testat olika sökord såsom *värnplikt*, *försvarsdebatt*, *Försvarsmakten* och *yrkesförsvar*, beslutades att sökordet *värnplikt* var det som bäst uppfyllde kriterierna avseende representativitet och mängd. Mediasök med nyckelordet *värnplikt* genererade 260 artiklar i tidsperioden för fallets första analysenhet och 450 artiklar kopplat till den andra analysenheten. Innan analysen påbörjades genomfördes ytterligare ett artikelsök med

sökordet försvarsdebatt som en extra kontroll för att se om det möjligen fanns något avvikande eller i övrigt relevant att hämta från sökningen kopplat till fallets respektive analysenhet. Ingen relevant eller avvikande empiri identifierades.

Den politiska nivån och dess debatt utgår från offentliga utredningar, propositioner, motioner och riksdagsdebatter. Dessa har hämtats via sök på Sveriges riksdag och Regeringskansliets hemsidor.

4.3 Operationalisering

Utifrån det konstruktivistiska perspektivet och den teoretiska linsen identifierades tre huvudbegrepp eller faktorer: *Historia*, *Självbild* och *Samhällsnytta*, samt grundläggande frågeställningar kring dessa. Med stöd av dessa faktorer läses, tolkas och analyseras empirin. För att fånga begreppen och frågeställningar i empirin har dessa *operationaliserats* genom skapandet av ett stödjande analysverktyg i form av ord, och uttryck för att identifiera teorins tre huvudbegrepp i texten. Dessa ord och uttryck är framtagna genom tre metoder, dels med stöd av hur de tre teoretiska begreppen beskrivs i litteraturen, dels genom språkliga synonymer samt genom att de framträtt i texternas sammanhang och då kunnat kopplas till ett eller flera av teorins begreppsdelar. Likt det som beskrivits om begreppens interaktion med varandra i teorin sker samma typ av interaktion och överspridning i analysverktyget, vilket innebär att vissa ord och uttryck återkommer inom ramen för fler begrepp. Jämställdhet är exempel på detta.

Sammanfattningsvis innebär detta att operationaliseringen, eller analysverktyget, till viss del är subjektiv och iterativ. Subjektiv i den meningen att den påverkas av författarens förkunskap och värdering av vissa ord, samt iterativ då ordens innebörd vuxit fram efter hand och då tvingat författaren att återgå till tidigare text och även uppsatsens forskningsöversikt för att se om det då går att hitta ny mening i texten. Det sistnämnda har inneburit att även teoribildningen kring värnplikt har kommit att påverka och integreras i analysverktyget. Exempel på detta är begreppen *solidaritet* och *samhällskontrakt*.

Analysverktyget är alltså inte en digital mall som rakt av appliceras på texten. De enskilda orden och uttrycken återfinns i textens innebörd och mening, inte nödvändigtvis bokstavligen. Analysverktygets ord har i sin bokstavliga form dock varit ett grundverktyg för att skapa överblick av och lära känna empirin för att sedan kunna skapa mening av innehållet i förhållande till den teoretiska linsen. För att åstadkomma denna överblick har analysverktygets innehåll använts för att genomföra ordsök i de nedladdade dokumenten och artiklarna. Analysverktyget kan på detta sätt även beskrivas som ett sållningsinstrument för att vaska fram det som eftersöks.

Nedan redovisas ett *exempel* ur operationaliseringen och analysverktyget samt hur det använts i empirins text.

Historia	Självbild	Samhällsnytta
Lärdomar	Samhällskontrakt	Samhällskontrakt
Institution	Plikt	Försvarsvilja
Minnen	Solidaritet	Jämställdhet/jämlikhet
Begränsningar och Tabun	Värderingar	Patriotism
Långsam förändring	Opinion	Tillhörighet
Folkförsvar	Rättsstat/ Rättvisa	Civil-militära relationer
Kalla kriget	Jämställdhet	Medborgarkänsla
Tidigare strategier	Alliansfrihet	Integration
Neutralitet	Politisk tillhörighet	Totalförsvar
Kultur	Neutralitet	Mervärden
Erfarenheter	Kultur	Samhällsförändring
Gamla	Förändring	Sysselsättning
Nya	Identitet	Uppfostran
Politiskt arv	Normer	Reform
Invasionsförsvar	Totalförsvar	
Totalförsvar	Insatsförsvar	
Behålla	Modernt	
Föråldrad		

Figur 3. Operationalisering.

Texten nedan kommer från analysen av media i en av analysenheterna och identifierades med stöd av analysverktyget ovan utifrån samhällsnytta och jämställdhet. Texten innebar vidare en insikt om att aspekter av samhällsnytta kan kopplas till civil-militära relationer.

Kerstin Grebäck var generalsekreterare för Kvinna till Kvinna. Nu är hon "gendercoach" åt en general. I ett helt år har hon drillat honom i jämställdhetsfrågor. [...] – I försvaret är vi inte bättre än samhället vi verkar i, men vi arbetar i alla fall med frågan, säger Sverker Göranson.⁸⁵

⁸⁵ Jacobsson, Cecilia. Militär i givakt för jämställdhet. *Dagens Nyheter*. 2007-10-6.

4.4 Analysmetod

Då syftet med studien är att nå ökad förståelse, ur ett konstruktivistiskt perspektiv, för de bakomliggande motiven och drivkrafterna av det som går att utläsa i media och offentliga politiska dokument om värnpliktens vilande samt återaktivering nyttjas analysmetoden kvalitativ textanalys. Innebörden är att analysmetod är vald efter empirins format och det konstruktivistiska grundantagandet.

Den kvalitativa textanalysen har en *hermeneutisk* utgångspunkt vars ansats är tolkning och skapande av mening genom att läsa och då förstå.⁸⁶ Givet konstruktivismens *hermeneutiska* utgångspunkt är textanalys ett sätt att bibehålla ytterligare en nivå av teorikoppling i analysmetoden.⁸⁷ Textanalysen i denna uppsats baseras på det som Widén beskriver som den tredje- och fjärde dimensionen av textanalys. Innebörden är att texten tolkas i dess relation till den omgivande samhällsliga kontexten, samt en problematiserande ansats med ett teoretiskt perspektiv och frågeställningar som styr analys och tolkning.⁸⁸ Analysmodellen, med inspiration från flera perspektiv av textanalys kan likställas med det som Fejes och Thornberg benämner som *Ad hoc*, och innebär att forskaren fritt växlar mellan olika analysmetoder för att skapa maximal mening i sin empiri.⁸⁹

Den tolkande ansatsen förklaras och försvaras även av Alvehus som menar att tolkningen inte ska uppfattas som godtycklig eller subjektiv, utan tolkningen kopplas till teori eller teoretiskt ramverk, som syftar till att skapa förståelse och ny kunskap om det som undersöks.⁹⁰

Den valda analysmetoden innebär både överskådlig och intensiv läsning av de texter som utgör empirin.⁹¹ Vidare innebär det även en dynamisk rörelse mellan att fokusera på specifika ord och att analysera innebörd ur ett större textstycke eller en hel skrift.⁹² Detta har genomförts med stöd av analysverktyget och tidigare beskrivna ordsök i de nedladdade dokumenten och artiklarna.

Analysmetoden, med utgångspunkt i det teoretiska perspektivens begrepp, medför att kunskapen och djupet av begreppen vidgas efter hand som empirin läses genom den teoretiska

---

⁸⁶ Widén, Pär., Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I Fejes, Andreas och Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber, 2019., s. 195.

⁸⁷ David & Sutton 2016, s. 80.

⁸⁸ Widén 2019, s. 195–197, 202.

⁸⁹ Fejes & Thornberg 2019 s. 38.

⁹⁰ Alvehus, Johan. *Skriva uppsats med kvalitativ metod - En handbok* 2:a uppl. Stockholm: Liber, 2019.

⁹¹ Widén 2019, s. 202–205.

⁹² Denscombe, Martyn. *The Good Research Guide: For small-scale social research projects*, London: Open University Press 2017., s. 312.

linsen. Innebörden är att författaren identifierar uttryck, resonemang och begrepp som kan knytas till de olika huvudfrågorna som bygger den teoretiska linsen.

4.5 Kvalitetskriterium

Vid kvalitetsbedömning av en forskningsdesign är det, enligt Yin, fyra kriterier som är relevanta: *begrepps-*, *intern-*, *externvaliditet* och *reliabilitet*.⁹³

Begreppet *validitet* används ofta för att beskriva forskningen kvalitet och har ursprungligen sin grund i den kvantitativa forskningstraditionen, men nyttjas även inom den kvalitativa forskningen. Validitet är ett sätt att beskriva hur väl forskningen genomförts och om metodvalet verkligen undersöker det som avses undersökas.⁹⁴

Begreppsvaliditeten kan riskeras om operationaliseringen har brister i teorikoppling eller om forskarens subjektivitet tar överhand i insamlingen av data eller när empirin avgränsas.⁹⁵

Denna studie säkerställer begreppsvaliditeten i tre olika nivåer. Första nivån är att begreppen som ligger till grund för operationaliseringen och analys är direkt kopplade till väletablerade grundantaganden utifrån den konstruktivistiska teoribildningen, eller som det uttrycks i uppsatsen, det konstruktivistiska perspektivet. Vidare nyttjas två typer av data som empiri, media och offentliga dokument, för att skapa en större bredd och testa begreppens validitet.⁹⁶ Slutligen är studien transparent med vilken data som använts hur den framkommit, samt att författaren redovisat sin medvetenhet om risken med subjektivitet och dess specifika koppling till en konstruktivistisk analys.⁹⁷ Begreppsvaliditeten kan till viss del anses försvagad av det som beskrivs i 4.3 om operationaliseringen och författarens subjektiva påverkan i analysverktyget. Författarens medvetenhet om detta och det som i övrigt beskrivs ovan anses dock stärka validiteten på ett sådant sätt att det inte påverkar den totala begreppsvaliditeten.

Den *interna validiteten* beskrivs av Yin främst som ett fokus vid *förklarande* fallstudier, men även om denna studie har fokus på att *förstå* så redovisas författarens syn på den interna validiteten.⁹⁸ Den interna validiteten stärks genom att studiens analys och dess verktyg tydligt redovisas samt författarens diskussion om analysverktygets framtagande och nyttjande. Den

---

⁹³ Yin 2018, s. 42.

⁹⁴ Fejes & Thornberg 2019, s. 275.

⁹⁵ Yin 2018, s. 42-43.

⁹⁶ Ibid., s. 43-44, 113-114.

⁹⁷ Ibid., s. 131-133.

⁹⁸ Ibid., s. 45.

interna validiteten byggs även genom att ha dubbla analysenheter i fallet för att påvisa förklaringskraften är trovärdig utifrån datainsamling, teori och analysmetod.⁹⁹

Externvaliditet, i meningen om huruvida resultatet av forskningen kan generaliseras, har sökts genom tydlig teorikoppling vid operationalisering och analys.¹⁰⁰ Fallets två analysenheter som är separerade i tid och olika kontext bidrar även det till att stärka den externa validiteten och skapar möjlighet att generalisera utifrån fallstudien, snarare än att generalisera från fallet.¹⁰¹

Öppenhet och transparens avseende forskningens alla steg och delmoment skapar en hypotetisk möjlighet för någon annan att genomföra liknande studier och komma fram till samma eller liknande resultat, det vill säga *reliabilitet*. Dokumentation och beskrivning av hur uppsatsens olika moment tagits fram är en del av skapandet av denna reliabilitet.¹⁰² Uppsatsens textanalys med sitt tolkande inslag innebär dock en risk för begränsning i reliabiliteten. Andra forskare, även om de följer alla redovisade steg i denna uppsats, skulle ändå kunna göra andra tolkningar av empirin.¹⁰³ Öppenhet och transparens med och inom de olika stegen i forskningsdesignen och speciellt tydlighet med hur analysen genomförs minskar dock denna risk.

Som stöd för att hantera de krav och risker som presenterats ovan i Yins kriterier har författaren utgått från begreppen *rigorösitet*, *trovärdighet* och *tillförlitlighet*. Innebörden är att fokus ligger på att vara systematisk i forskningens alla steg och att värdera datainsamling och analys efter hur väl de genererar trovärdiga och tillförlitliga resultat samt att belysa eventuella svagheter den egna forskningen.¹⁰⁴ Trovärdighet och tillförlitlighet har författaren bevakat och bejakat genom att kontinuerligt utvärdera om empirin och analysmetoden harmoniserar med forskningsfrågan och studiens syfte, vilket även tydliggörs ovan avseende diskussionen och redovisningen avseende validitet.

Studiens strävan efter *rigorösitet*, *trovärdighet* och *tillförlitlighet* är alltså ett sätt att säkerställa att Yins kriterier uppfylls och för att säkerställa en övergripande god kvalitet.

---

⁹⁹ Yin 2018, s. 179–180.

¹⁰⁰ Ibid., s. 37–38, 43.

¹⁰¹ Ibid., s. 37–38.

¹⁰² Ibid., s. 46.

¹⁰³ Esaiasson, Peter et al. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Femte upplagan. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017., s. 65.

¹⁰⁴ Fejes & Thornberg 2019, s. 276.

4.6 Etik i studien

Studien har bedrivits i enlighet med Vetenskapsrådets skrift, *God forskningssed*.¹⁰⁵

De mest grundläggande aspekterna avseende forskningssed som Vetenskapsrådet lyfter fram är i huvudsak det samma som avhandlas i 4.5 om kvalitet. Noggrannhet, tydlighet och syfte är exempel på detta. Även resonemang om klarhet, ordning och struktur lyfts fram av Vetenskapsrådet.¹⁰⁶ Detta har bejakats genom tydlig struktur och öppenhet med hur arbetet bedrivits och resonemang om metodval samt analysmetod. Inom ramen för denna tydlighet avhandlas även författarens olika avgränsningar avseende urval av empiri, analysenheter och tidsramar. Även svagheter och styrkor med metodval och teoretisk utgångspunkt diskuteras för att säkerställa transparens och tydlighet.

Denna uppsats bygger på empiri hämtad från media och offentliga dokument. Forskningsetiskt ställer detta krav på tydlighet avseende hur urvalet skett och spårbarhet mellan empiri, analys och resultat.¹⁰⁷

4.7 Metoddiskussion

Initialt utgick textanalysen endast från den tidigare nämnda tredje dimensionen för analys. Vid en initial test av textanalysen konstaterades att den behövde justeras för att tydligare leda mot forskningsfrågan. Därför nyttjades även den fjärde, problematiserande dimensionen. Detta gav ett större djup åt textanalysen.

Forskningsöversikten påvisade hur konstruktivismen präglas av en tolkande ansats som bygger på uppfattningen om en socialt konstruerad värld. Det innebär även att studier som utgår från ett konstruktivistiskt perspektiv kommer, eller i alla fall kan förväntas, påverkas av forskarens tolkningar då alla människor anses agera inom specifika diskurser, traditioner och kontext som påverkar deras värderingar.¹⁰⁸ Detta antagande är en del i förklaringen till den kritik som riktats mot konstruktivismen i forskningen om internationella relationer och politiskt beslutsfattande. Kritikerna hävdar att konstruktivismen är präglad av eklekticism, med innebörden att konstruktivisterna är osystematiska och anpassar teorier efter de observationer som görs. Ett generellt konstruktivistiskt motargument är att det finns en gräns för hur strikta,

---

¹⁰⁵ Vetenskapsrådet *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. 2017.

¹⁰⁶ *Ibid.*, s.25.

¹⁰⁷ *Ibid.*, s. 16, 25–26.

¹⁰⁸ Marsh, David och Furlong, Paul (2002) "A Skin not a Sweater: Ontology and Epistemology in Political Science" *Theory and Methods in Political Science*, (red.) Marsh David, Gerry Stoker, New York: Palgrave Macmillan., s. 26.

universella och generella förklaringsmodeller kan vara, utan de måste vara flexibla och anpassningsbara efter olika situationer och kontexter.¹⁰⁹ Pouliot beskriver detta som att en konstruktivistisk observation och analys *alltid* är en form av tolkning, där den sociala världens intersubjektiva betydelse inte fullt ut kan studeras objektivt.¹¹⁰ Pouliot hävdar dock samtidigt att det inte innebär ett hinder eller att det underminerar trovärdigheten, utan att tolkningar ska ses som naturligt och att det däremot kräver medvetenhet om fenomenet.¹¹¹

Utöver det som diskuterats ovan och specifikt i 4.5 avseende kvalitet, har kritiskt- och kreativt tänkande såsom det beskrivs av Thornberg och Fejes varit underliggande förhållningssätt som författaren återkommit till i tankarna om vilka val som gjorts och vad som gynnat uppsatsens resultat.¹¹² Dessa två förhållningssätt uttrycks inte alltid helt explicit i texten men har genom författarens ambition att omhänderta dem ändå påverkat, speciellt avseende metodval i förhållande till det teoretiska perspektivet och hur empirin bäst analyseras. Det kritiska tänkandet har främst påverkat genom en kritisk syn på de resultat som vuxit fram, detta genom att ställa frågan om resultaten och mönstren som framträder är rimliga. Denna aspekt av kritiskt tänkande har fungerat som en återkommande kontrollfunktion under analys och resultathantering för att bibehålla sig objektiv till det som framkommer och på det sättet bevaka att det inte sker en omedveten selektering ur materialet för att det ska passa in i den teoretiska linsen och operationaliseringen. Det kreativa tänkandet kan närmast beskrivas som en motor att fortsätta vilja hitta nya sätt att beskriva det som hittas och på ett trovärdigt och sanningsenligt sätt att våga lita på analysen och dra slutsatser av den.

Återkopplingen och resultatet av analysen i denna uppsats strävar att vara av summerande och sammanfattande karaktär. Författaren har valt denna redovisningsmetod för att spara textutrymme i förhållande till ett stort empiriskt underlag. Innebörden är att analysens olika delar beskriver en sammanfattande tolkning, men härleds till operationaliseringen, och ges spårbarhet, genom att lyfta fram centrala ord och citat. För att bibehåll kopplingen mellan den teoretiska linsen och hur den operationaliserats i analysverktyget sker det även i analysen återkoppling till de teoretiska perspektiven och faktorerna. Detta innebär att vissa formuleringar återkommer i resultatdelen. Trots att detta riskerar att generera mer text och upprepningar har författaren bedömt att det ökar läsbarhet, spårbarhet och transparens.

---

¹⁰⁹ Eriksson 2014, s. 109–110.

¹¹⁰ Pouliot, V. The essence of constructivism. *Journal of International Relations and Development*, 7(3) .2004., s. 329-330.

¹¹¹ Ibid., s. 330.

¹¹² Fejes & Thornberg 2019, s. 277.

I nästkommande kapitel redovisas analys och resultat. I syfte att öka spårbarhet och transparens presenteras analys och resultat uppdelat i flera nivåer, samt det sker en löpande återkoppling mellan analys och den teoretiska linsen.

5 ANALYS OCH RESULTAT

Analysen och resultatet presenteras utifrån den teoretiska linsen och operationaliseringen som varit grunden för textanalysen och återges som ett *koncentrat* av författarens undersökning, där fokus är att lyfta fram *storheter* och *centrala fynd* i förhållande till syfte och frågeställning. Citat och textåtergivelser som redovisas i analysen syftar till att exemplifiera och tydliggöra författarens analys och iakttagelser utifrån den större mängden empiri. Återkoppling till den teoretiska linsen och dess faktorer sker löpande genom analysen, men summeras och lyfts fram i resultatet. Analys och resultat återkopplas på detta sätt till hur faktorerna beskrivs i den teoretiska linsen, som är den teoretiska abstraktionsnivå som valts för denna uppsats. Resultatet ska på detta sätt ses som en övergripande sammanfattning efter analys av fallets respektive analysenhet.

Analysen redovisas utifrån det empiriska urvalets två separata tidsgrupperingar, tillika fallets två analysenheter, en för analysen av värnpliktens vilande 2007–2009, och en för dess återaktiverande 2014–2017. Inom respektive tidsgruppering redovisas analysen även uppdelat mellan den offentliga debatten och politiska dokument, och analyseras även i den angivna ordningen.¹¹³ Denna indelning och att analysen presenteras utifrån frågeställningarna i den teoretiska linsen innebär många rubriker inom respektive analysenhet. Detta är ett medvetet val av författaren för att öka spårbarhet och transparens. Spårbarhet och transparens har i detta avseende prioriterats framför att spara utrymme genom att summera och gruppera analys och resultat. Återkopplingen till teori i analysen och resultatredovisningen sker *generellt* gentemot den teoretiska linsen och inte specifikt mot de olika teorier och forskning som byggt linsen.

Analysen följs av en resultatredovisning inom respektive analysenhet och avslutas med en sammanfattande resultatredovisning och svar på forskningsfrågan.

För att skapa luft i texten är samtliga citat i detta kapitel *kursiverade* med indrag, även om de inte uppfyller generella formaliakrav som blockcitat.

---

¹¹³ Se kapitel 1.6 Avgränsningar.

5.1 Värnpliktens vilande

Analysenheten för värnpliktens vilande omfattar åren 2007–2009.

5.1.1 Offentliga debatten

Historia

Insändare och debattinlägg från allmänheten och förekomsten av det historiska begreppet bygger i huvudsak på positiva minnen och erfarenheter från personliga upplevelser av värnplikten. Genom dessa korta, men ofta kärnfulla, inlägg påvisas kollektiva minnen från flera generationer, vilket även återkommer i medierapporteringen om olika opinionsundersökningar som visar på ett brett stöd för bevarandet av värnplikten.

En majoritet av svenska folket, 63 procent, går emot regeringens försvarspolitik och vill behålla värnplikten. Störst stöd har värnplikten bland de unga männen - som politikerna i stället vill rekrytera på frivillig väg.¹¹⁴

Förutom en till synes kollektiv självförståelse om värnplikten som en naturlig plikt, lyfts ofta fram aspekter som går att härleda till begreppet samhällsnytta och institutionalisering. Värnplikten beskrivs då som en uppfostringsanstalt som ska ta hand om de unga männen och uppfostra dem. Nedan följer ett representativt citat som fångar dels det kollektiva minnet och överbryggningsen till begreppet samhällsnytta.

Den allmänna värnplikten innebar att ungdomar fick uppleva gemenskap med jämnåriga ur alla samhällsskikt med olika religiösa och politiska uppfattningar. [---] Den allmänna värnpliktens stora sociala och karaktärsdanande betydelse har helt kommit i skymundan när man diskuterat försvarets framtida utformning. [...] Regeringen borde snart ompröva sin inställning till denna nedlagda samhällsfunktion.¹¹⁵

I de mer argumenterande debattinläggen återspeglas historia ur ett annat perspektiv, där begreppet används för att beskriva eller tillskriva en grupp eller individ en ovilja till förändring med hänvisning till tidigare beslut eller beteenden.

---

¹¹⁴ Holmström, Mikael. Svenska vill ha kvar lumpen. *Svenska Dagbladet*. 2009-03-23.

¹¹⁵ Lindsjö, Ulf. Hög tid att ta hand om ungdomarna. *Svenska Dagbladet*. 2009-10-07.

Miljöpartiet accepterar inte vänsterns och Socialdemokraternas föråldrade syn på värnplikt, utan vill liksom allianspartierna övergå till rekrytering på frivillig grund [---] Socialdemokraterna nu sitter i en egen vagn tillsammans med vänstern och blickar bakåt, när fem partier kopplat loss och riktar blicken framåt vad gäller personalförsörjningen.¹¹⁶

Värnplikten beskrivs även som ett sätt att ge kommande politiker praktisk erfarenhet och kunskap om militären. Nedan ses ett exempel på detta resonemang utifrån debatten om yrkes- eller värnpliktsarmé.

I praktiken skulle vi få en yrkesarmé, som dessutom kommer att bära erfarenheter från krig och kriser runt om i världen. Erfarenheter resten av samhället - också de politiker som kommer att fatta besluten om att sända ut svensk trupp - saknar. Jag undrar om det verkligen skulle vara bra?¹¹⁷

Mediedebatten i analysenhetens period ger även uttryck för att värnplikten som system måste ses som föråldrad, men att systemet varit så etablerat att det överlevt sig självt, flera politiska konstellationer och försvarsbeslut.

Det är ett historiskt steg som tas när regeringen föreslår att den allmänna värnplikten ska avskaffas. [---] Värnplikten började avskaffas redan i slutet av 1960-talet, efter politiska försvarsbeslut som innebar att antalet unga män som behövde rycka in successivt minskades. Nästa stora steg var i försvarsbeslutet 1992, då politikerna beslutade att Försvarsmakten bara skulle kalla in så många värnpliktiga som man behövde.¹¹⁸

Nationella institutioner och myter är nu inget man tafsar på hur som helst. Ty värnplikten har haft en ideologisk försvarsmur. [...] Att alla (män) måste delta har ansetts stärka nationell identitet och demokratiska värderingar.¹¹⁹

Den uppkomna politisk viljan att lämna tidigare strategier beskrivs som effekten av en långsam, men kraftig förändring.

---

¹¹⁶ Tolgfors, Sten. Oppositionen saknar alternativ. *Svenska Dagbladet*. 2009-06-25.

¹¹⁷ Person, Ingvar. Patron ur och persedelvård. *Aftonbladet*. 2008-01-05.

¹¹⁸ Brors, Henrik. Kraven ökar på dem som utbildas. *Dagens Nyheter*. 2009-03-20.

¹¹⁹ Johnsson, Gunnar. Värnplikten har spelat ut sin roll. *Dagens Nyheter*. 2007-12-03.

Nu börjar det politiska och militära etablissemangen att släpa två av de tre heliga korna i den svenska säkerhets- och försvarspolitik till slakt. Först värnplikten, sedan alliansfriheten. [...] Tidigare har allmän värnplikt varit en dogm för framför allt Socialdemokraterna och centern.¹²⁰

Debatten i media visar även tecken på att det utanför det politiska rummet verkar svårt att helt slita sig fri från den historiska upplevda nyttan av ett värnpliktssystem. En ytterst liten del av den identifierade debatten vill avskaffa värnplikten, debattens fokus i detta hänseende är snarare huruvida värnplikten ska vara vilande till förmån för mer frivillighet och kontrakterade soldater.

Självbild

Begreppet självbild, syns tydligast i debatten i förhållande till värderingar och identitet. Debatten utgår oftast, liksom begreppet historia, från hur ett yrkes- eller värnpliktsförsvar bäst motsvarar det övergripande fokuset på internationella insatser och hög tillgänglighet. Självbild som påvisas i debatten skapas eller påverkas på detta sätt till stor del av hur man ser på Sveriges militära internationella verksamhet i förhållande till det nationella försvaret.

Ett växande inslag av utlandsinsatser ökar behovet av personal som är beredda till frivilliga åtaganden [...] Försvaret har helt enkelt inte råd att grundutbilda tusentals värnpliktiga som från början är ointresserade av att satsa ett halvår i Kosovo, Afghanistan eller Tchad.¹²¹

Debatten indikerar även en period där man vill identifiera sig med något modernare och mer tidsenligt. Debatten lyfter fram begrepp som rättvisa, feminism, samt jämlikhet och ställer dessa som motsatser till det kända arvet från en manlig värnplikt. Självbild som en spegling av samhället och de värderingar som lyfts fram upplevs utifrån detta inte vara i harmoni med statens praktik.

Centerpartiet vill att även kvinnor ska kunna tvingas att göra lumpen. Partistämman beslutade igår att värnplikten ska omfatta både män och kvinnor. [...] Det ska vara lika skyldigheter och lika rättigheter.¹²²

---

¹²⁰ Stenberg, Ewa. Tre heliga kor till slakt. *Dagens Nyheter*. 2007-09-01.

¹²¹ Ledarsida. Väck med värnplikten. *Dagens Nyheter*. 2007-12-07.

¹²² Nyhetssammanfattning från TT. Partistämman för kvinnlig värnplikt. *Svenska Dagbladet*. 2007-09-01.

Alltjämt år 2008 har vi alltså en lag, pliktlagen, som gör skillnad på män och kvinnor. Det är häpnadsväckande. I stället måste vi införa en könsneutral mönstringsplikt. Först då får vi ett rättvist och rättssäkert system för rekrytering av personal till Sveriges försvar.¹²³

Att det varje år är flera personer som döms till böter eller fängelse för att de vägrat värnplikt eller mönstring beskrivs som otidsenligt och orättvist. I sammanhanget lyfts fram det minskande antalet individer som faktiskt erbjuds en värnplikt i förhållande till antalet mönstrande.

Militärtjänstgöringen sådan vi vant oss att se den finns inte längre. Trots det döms svenskar till fängelse för värnpliktsvägran. Det är förstås orimligt.¹²⁴

Begreppet självbild blir i debatten till viss del svår att helt särskilja från hur den teoretiska linsen beskriver historia. Relationen mellan dessa begrepp blir dock ett sätt att identifiera och förtydliga att debatten påvisar en vilja till förändring och att självbilden på detta sätt förändrats. Uttalandet nedan från en ledande socialdemokratisk politiker kan tjäna som ett gott exempel på detta.

Plikten är ingen religion, säger Håkan Juholt (s), ledamot i Försvarsberedningen. [...] Kan man i en ny tid uppnå målen med andra verktyg än plikten ska man se på det med öppna ögon.¹²⁵

Samhällsnytta

Liksom med begreppet självbild får olika uttryck av brist på jämställdhet och integration utrymme i debatten i förhållande till försvarsbeslut, mönstring och värnplikt. I debatten kan det urskiljas en vilja att nyttja Försvarsmakten, mönstring och plikten som verktyg för att nå ökad jämlikhet och integration.

[...] en effekt som inte berör den omedelbara försvarsförmågan, men som är väsentlig för den nationella sammanhållningen och den sociala integrationen, är att ett upprätthållet

---

¹²³ Körlof, Björn. Mönstring till värnplikt måste göras könsneutral. *Dagens Nyheter*. 2008-02-25.

¹²⁴ Sverige behöver inte en yrkesarmé. *Aftonbladet*. 2008-10-31.

¹²⁵ Johnsson, Gunnar. Värnplikten har spelat ut sin roll. *Dagens Nyheter*. 2007-12-03.

värnplikssystem ger medborgare från vitt skilda samhällsskikt möjlighet att lära känna varandra.¹²⁶

Jämställdhetsperspektivet och viljan att nyttja myndigheten Försvarsmakten som en motor eller verktyg för ökad jämställdhet och kan även exemplifieras genom den gendercoachning som genomfördes med flera generaler i Försvarsmakten och fick uppmärksamhet i media. Interaktionen kan även ses som ett exempel på civil-militära relationer.

Värnplikt och militärtjänstgöring lyfts fram som verktyg för att lösa generella samhällsproblem. Värnplikten beskrivs då i termer som att lära sig umgås med andra, uppfostrande och att den skapar medborgarkänsla. Nedan ses exempel på denna sida av debatten.

Värnplikten har även andra dimensioner än försvarspolitiska och ekonomiska som kan vara värda att beakta. [...] Kan det finnas ett samband mellan minskad värnplikt och ökad ungdomskriminalitet? [...] lumpen kan innebära ett viktigt stöd för unga.¹²⁷

5.1.2 Politiska dokument

Historia

Den första aspekten av historia är den omfattande mängden utredningar och politiska debatt som identifierats i tidsperioden innan det slutgiltiga beslutet om värnpliktens vilande. Detta är i linje om antagandet om att *kollektiva minnen*, i detta fall värnplikten som system och invasionsförsvaret, till viss del utgjort en begränsning som förlängt beslutsprocessen.

Utredningarna och regeringens proposition kan utifrån begreppet *historia* beskrivas som olika sätt att förskjuta sig ifrån eller ta avstånd från tidigare förhållningssätt. Detta blir tydligast genom ett extensivt nyttjande av ordet nya och nytt. Även ordet tidigare används för att beskriva något äldre och gammalt i förhållande till det som beskrivs som nytt, exempelvis invasionsförsvaret och insatsförsvaret.

Det gamla invasionsförsvaret har ersatts av ett insatsförsvaret.¹²⁸

---

¹²⁶ Gür, Thomas. Lätt att avskaffa - svår att återinföra. *Svenska Dagbladet*. 2009-08-08.

¹²⁷ Scherstén, Tore., Ståhl, Carl-Gustaf. Lumpen ger en bra start. *Dagens Nyheter*. 2009-09-19.

¹²⁸ SOU 2008:98., s. 33.

Regeringens solidaritetsförklaring innebär att Sverige ska kunna ta emot och lämna militärt stöd på ett annat sätt än tidigare.¹²⁹

[...] fortskrider ett reformarbete där det tidigare invasionsförsvaret omvandlas till ett insatsförsvaret.¹³⁰

Återkopplingar och referenser till det gamla folkförsvaret är återkommande, främst från den socialdemokratiska oppositionen där folklig förankring beskrivs som en viktig del av ett nytt och modernt försvar. Vidare innehåller retoriken, med koppling till bilden av det gamla total- och folkförsvaret, anspelningar på att regeringens proposition enbart fokuserar på de militära aspekterna. Kombinationen av dessa indikerar en brytpunkt där erfarenheter och minnen från en tidigare struktur är en del av ett partipolitiskt kollektivt minne och självförståelse, vilket ses som både argument för att det behövs något nytt, och att tidigare erfarenheter inte anses omhändertagna i den andra partens lösning.

Vi menar att den folkliga förankringen utgör en integrerad del av ett modernt och effektivt försvar. Det är inte något som kan "hängas på" efteråt, utan måste vara med som en grundbult i de strukturer som byggs upp. [...] Försvaret av vårt land och av våra värden är så mycket mer än Försvarmakten.¹³¹

Nu genomför Försvarmakten den största förändringen under det senaste seklet och vi går från ett värnpliktssystem – ett totalförsvarsystem – mot ett yrkesförsvaret. Om man gör de här stora förändringarna [...] kommer man att tappa något som är oerhört viktigt för Försvarmakten, nämligen den folkliga förankringen.¹³²

Genom en fortsatt folklig förankring säkras försvarets tillgång till kompetens och säkras flexibilitet inför en eventuell framtida försämrad omvärldssituation. [...] Vi menar att värnplikten utgör en central del av försvarets folkliga förankring.¹³³

Oppositionen instämmer i stort med innebörden i utredningarna och propositionens innehåll avseende behov av att förändra personalförsörjningen, men motsätter sig ett

---

¹²⁹ Proposition 2008/09:140. *Ett användbart försvar.*, s. 1.

¹³⁰ SOU 2009:63 *Totalförsvarsplikt och frivillighet*, s. 103.

¹³¹ Motion till riksdagen 2008/09:Fö5, av Anders Karlsson m.fl. (s) med anledning av prop. 2008/09:140., s. 8.

¹³² Riksdagens protokoll 2009/10:121., s. 3.

¹³³ Motion till riksdagen 2008/09:Fö5, s. 12.

system helt baserat på frivillighet. I stället anges mönstringsplikt och kortare värnplikt som välbeprövat och att det säkerställer folkförankring.

Även om regeringen, och de vidhängande utredningarna, förordar en högre grad av frivillighet så framställs aldrig ett fullständigt avskaffande av pliktlagstiftningen som ett trovärdigt alternativ. Möjligheten att vid behov använda mönstrings- och värnplikt är tydligt markerad som en nödvändighet.

[...] militära och det civila försvarets personalförsörjning måste vara användbar på lång sikt oavsett vilka förändringar som kan inträffa, till exempel i fråga om det säkerhetspolitiska läget. [...] En allmän totalförsvarsplikt – i någon form – bör därför finnas kvar för att säkerställa Sveriges förmåga att i framtiden kunna möta ett väpnat angrepp och skydda civilbefolkningen i tider av ofred.¹³⁴

Självbild

En politisk självbild, eller identitet, som framträder är en stat som är internationellt engagerad och att det är internationella insatser tillsammans med andra som är normen. Inom ramen för detta framträder fokus på fredsfrämjande insatser och krishantering.

Den internationella verksamheten kan i dagsläget sägas vara styrande för Försvarsmaktens inriktning. Ökat internationellt åtagande innebär också ökade krav på Försvarsmaktens personalförsörjningssystem.¹³⁵

Miljöpartiet står fast vid att det militära försvaret ska dimensioneras utifrån operativa behov och en realistisk hotbildsanalys. De operativa behoven innebär under överskådlig tid deltagande i internationella krishanteringsuppgifter och fredsfrämjande verksamhet.¹³⁶

Normen om internationella insatser och tilltron till Förenta nationerna som ett internationellt fungerande och regelstyrt system är återkommande inom samtliga partier i debatten. Med detta som grund framträder en enad identitetsbild, eller självbild, där Sverige är en relevant aktör, och en självklar del av den internationella politiken. Försvarsmakten, det militära maktmedlet, framställs som ett verktyg för att leva upp till denna självbild. Inom denna gemensamma

---

¹³⁴ SOU 2008:98. Bilaga 1, Kommittédirektiv Dir. 2007:147., s. 125.

¹³⁵ SOU 2008:98. Analys av dagens system., s. 62.

¹³⁶ Riksdagens protokoll 2008/09:131, s. 9.

självbild är det främst metoden att skapa och bibehålla det militära maktmedlet som splittrar och påvisar olika utgångspunkter avseende värderingar och identitet mellan regering och opposition. Denna splittring påvisas främst genom argumentation om frivillighet i förhållande till plikt. Det sätt som splittringen manifesteras indikerar att normer och värderingar kan kopplas åter till historia, där den politiska linjen om frivilligheten kan ses som en aspekt av att vilja skapa en ny identitet och visa nya värderingar för att markera avstånd från tidigare strategier. I debatten indikerar plikt en vilja att hålla kvar vid sina gamla normer och värderingar.

[...] med den grund i värnplikt som våra soldater i internationella insatser har i dag fullgör de sina uppgifter med ett mycket högt betyg.¹³⁷

Om några lever kvar i en romantisk uppfattning om att allmän värnplikt fortfarande finns vill jag påminna er om att den allmänna värnplikten nu för tiden varken är allmän eller obligatorisk.¹³⁸

Samhällsnytta

Försvarsmakten ses i debatten, oaktad frivillighet eller plikt, som ett verktyg för att uppnå samhällets och politikens mål om ökad jämställdhet. Detta tydliggörs av att det i den politiska debatten och utredningarna läggs större fokus på allmänna resonemang om jämställdhet i ett rättvise- och samhällsperspektiv än kopplat till strikt militär nytta och operativ effekt. Undantaget är generella kommentarer om ökad effekt vid internationella insatser och ett allmänt större urval vid mönstring och aktiv plikt.

Jag anser att en ökad andel kvinnor i till exempel fredsfrämjande insatser är ett mål i sig.¹³⁹

Även frågan om jämställdhet och ökat antal kvinnor i Försvarsmakten blir dock föremål för diskussion utifrån vilken metod som bäst uppnår detta, frivillighet eller plikt?

Vi vill rekrytera på samma grund. [...] Tillämpas pliktlagen i fredstid, som nu, kommer också kvinnor, precis som män i dag, att hamna i fängelse för att de inte vill göra värnplikt.

---

¹³⁷ Riksdagens protokoll 2009/10:121., s. 5.

¹³⁸ Riksdagens protokoll 2008/09:131., s. 53.

¹³⁹ Riksdagens protokoll 2008/09:131., s. 7.

Det är inte en jämställdhetsreform som jag eftersträvar. Gör man i stället pliktlagen vilande och helt könsneutral och tillämpar frivillig [...] i fredstid när vi fram i jämställdhetsarbetet vad gäller rekryteringen till försvaret.¹⁴⁰

5.1.3 Resultat

Den allmänna debatten präglas tydligast av *historia* och *samhällsnytta*. Debatten ger bilden av att allmänheten fortfarande ser värnplikten som en allmän och fungerande plikt och knyter an den till egna upplevelser vilket ses som ett *kollektivt minne*. Det kollektiva minnet skapar på detta sätt en identitet eller tillhörighet till begreppet värnplikt. Detta kollektiva minne och värnplikten som norm, förklarar även de återkommande inläggen om att nyttja värnplikten till annat än att skapa militär förmåga. Social integration, jämlikhet och uppfostran är återkommande teman som kopplas till detta och härleds till *samhällsnytta*.

Mediedebatten för den aktuella perioden visar en generellt tunn och frånvarande allmän debatt om värnpliktens former och den föreslagna omställningen till ett yrkesförsvaret. Debatten har mer formen av politisk dialog med ett begränsat engagemang från allmänheten. Den debatt som faktiskt identifierats påvisar att allmänheten i perioden fortfarande ser värnplikten som en allmän och fungerande plikt och knyter an den till egna upplevelser vilket ses som ett *kollektivt minne* och tolkas som en form av tabu gentemot tanken att det kommer ske en förändring. Detta stärks av den undersökning som publicerades i Svenska Dagbladet mars 2009. Sifo-undersökningen genomfördes den 10–16 mars 2009 och visade på ett mycket stort folkligt stöd för bibehållen värnplikt, 63 procent av de tillfrågade ville bibehålla värnplikten. Undersökningen visade även att inget politiskt parti hade något klart stöd för att ersätta plikten.¹⁴¹ Utifrån analysen visar detta på att, trots att det 2009 var väldigt få som genomförde värnplikten, på en stark folklig förankring. Detta kan förklaras utifrån att faktorerna *historia* och *självbild* knyts samman. En stark förankring genom tidigare stora värnpliktskullar skapade en överbrygning av synen på värnplikt som en del av samhället och en social norm.

Den offentliga debatten vid tiden för värnpliktens vilande påvisar ett folkligt stöd för värnplikten, där stödet kan härledas främst till faktorerna *historia* och *självbild*. Mediedebatten indikerar ett avstånd mellan det som kan beskrivas som allmänheten och den politiska nivån.

---

¹⁴⁰ Riksdagens protokoll 2008/09:131., s. 48.

¹⁴¹ Sifo-undersökning. *Svenska Dagbladet*. 2009-03-23.

Debatterna i riksdagen¹⁴² och den socialdemokratiska motionen¹⁴³ visar på tendenser till att främst lyfta fram brister hos motparten snarare än att tydligt motivera sina respektive grundargument. Denna tendens blir tydligast mellan företrädare för Moderaterna och Socialdemokraterna. Analysen visar vidare att den huvudsakliga debatten egentligen förs mellan just dessa två partier och att det är deras huvudargument som får genomslag och tydligast framträdande vid analys och resultathanteringen.

Oppositionens och då främst Socialdemokraternas argumentation kopplas främst till *självbild*, men den påverkats av aspekter som härleds till faktorn *historia*. Den socialdemokratiska retoriken och argumentationen kring värnplikten framstår som en effekt av tidigare fattade politiska beslut, som ligger utanför denna analysenhet. Socialdemokraterna hade tidigare gått med på att Försvarsmakten skulle kunna nyttja korttidsanställda soldater för att ingå i beredskapsförband och internationell tjänstgöring.¹⁴⁴ Utgångspunkten var dock fortsatt totalförsvarsplikt som grund. Detta beslut i kombination med minskade värnpliktskullar kan ses som att värnplikten som *institution* inte var en rimlig utgångspunkt för den socialdemokratiska argumentationen. I stället blir utgångspunkten att falla tillbaka på ett bekant begrepp som färgat partiet och dess väljare, nämligen *folkförankring* och *folkförsvar*. På detta sätt knyts *historia* med en långsam förändring av sin syn på skapandet av militära maktmedel samman med en identitetsförändring, *självbild*. Den socialdemokratiska positionen framstår, utifrån den teoretiska linsen, som något splittrad. Samtidigt som man vill hålla fast vid sina gamla värderingar, som har brett folkligt stöd, har man varit delaktig i de beslut som lett fram till regeringens syn på förändringsbehov. Begreppen folkförsvar och folkförankring framstår på detta sätt som ett sätt att bibehålla legitimitet i sin nya *identitet* och *självbild*, samtidigt som man präglas av tidigare strategier och erfarenheter. Faktorerna *kollektiva minnen* och *självbild* bidrar till att förstå oppositionens, men främst Socialdemokraternas, argumentation och syn på värnplikten. Dessa två faktorer i förhållande till debatten visar på en acceptans för internationalisering och insatsförsvar, men att arvet och synen på folkförankring håller dem kvar vid tanken om värnplikt som grund. *Det kollektiva minnet* konkurrerar eller kompletterar på detta sätt Socialdemokraternas acceptans avseende utökat samarbete inom EU och övergången från neutralitetspolitiken.¹⁴⁵

---

¹⁴² Riksdagens protokoll 2008/09:131; Riksdagens protokoll 2009/10:121.

¹⁴³ Motion till riksdagen 2008/09: Fö5.

¹⁴⁴ Proposition 2004/05:5., *Vårt framtida försvar.*, s. 12, 106.

¹⁴⁵ Lindberg 2019, s. 173.

Regeringens argumentation och retorik förstås också tydligast med faktorerna *självbild* och *historia*. Jämfört med oppositionen identifieras dock ett annat förståelseperspektiv i förhållande till begreppen i den teoretiska linsen. Alliansens största parti, Moderaterna hade under analysenhetens period marknadsfört sig själva som ”De nya Moderaterna”.¹⁴⁶ Den politiska debatten och formuleringarna i regeringens proposition visar på att just *förändring* och försök att lämna något gammalt är ständigt närvarande. Den försvarspolitiska diskussionen ses som ett sätt att manifesteras en regering som representerar något nytt och ett sätt att slita sig loss från gamla värderingar. Utifrån faktorn *självbild* är detta ett sätt att påvisa sin nya identitet och distansera sig från det gamla genom att lyfta fram förändringsbehov. Moderaterna hade ett historiskt arv av försvarspolitik som gav uttryck för behov av ett starkt nationellt- och territoriellt försvar.¹⁴⁷ Detta starka arv kan ses som ett hinder för att nå förnyelse och kopplas till faktorn *historia*, med innebörden att tidigare strategier blir ett tabu som måste övervinnas. Den identifierade viljan att åstadkomma, eller i alla fall visa förändringsbenägenhet, genom att bryta sig loss från tidigare strategier och skapa en ny *självbild* inom försvarspolitiken ger en ökad förståelse för de argument och resonemang som lyfts fram. Regeringens proposition¹⁴⁸ lyfter flera argument som passar väl in för att stödja det påtalade behovet av förändring och tid med nya förutsättningar. Propositionen och den politiska argumentationen från regeringen bygger en bild av en ändrad säkerhetspolitisk hotbild, och att det krävs en ny och förändrad försvarsmakt för att hantera denna förändring. Förändringen ska ske genom ökad tillgänglighet och användbarhet, och i den kontexten passar inte värnplikten in.¹⁴⁹

Den *historiska* faktorn blir även ett sätt att förstå varför ett fullständigt avskaffande av pliktlagstiftningen aldrig framställdes som ett trovärdigt alternativ.

Analysen visar att faktorn *samhällsnytta* är tydligt närvarande i de politiska dokumenten och debatten, men nästan uteslutande utifrån olika aspekter av uttryck för jämställdhet och könsneutralitet. Oavsett syn på personalförsörjning i Försvarsmakten påvisades en stor samstämmighet om att tjänstgöring i Försvarsmakten ska vara könsneutral. Den samstämmiga politiska viljeyttringen, oaktat val av metod, påvisar faktorn *samhällsnytta* genom att den politiska nivån nyttjar sin militär för att uppnå politiska målsättningar.

---

¹⁴⁶ Reinfeldt lanserar ”nya” Moderaterna. *Svenska Dagbladet*. 2005-08-25.

¹⁴⁷ Lindberg 2019, s. 130.

¹⁴⁸ Proposition 2008/09:140.

¹⁴⁹ *Ibid.*, s. 8, 10, 28–29, 77.

Det sammantagna resultatet av analysen ger att, likt det Lindberg redovisade,¹⁵⁰ både regering och opposition på olika sätt försökt frigöra sig från gamla normer för att kunna förnya sig och framstå som tidsenliga och moderna. Detta passar väl in med det den teoretiska linsen beskriver som *självbild* och distansering från *historia* och *kollektiva minnen*.

Med stöd av den teoretiska linsen och analysverktyget kan det alltså i fallets första analysenhet identifieras flera faktorer som ökar förståelsen för vad som påverkat beslutsprocessen och även en förståelse för den politiska nivåns syn på skapandet och nyttjandet av militära maktmedel.

5.2 Värnpliktens återaktiverande

Analysenheten för värnpliktens återaktiverande omfattar åren 2007–2009.

5.2.1 Offentliga debatten

Historia

Likt den allmänna debatten vid analysenheten för värnpliktens vilande är ett huvudtema för faktorn historia olika aspekter av kollektiva minnen, med innebörden att värnplikten fortfarande beskrivs som något positivt och att yrkesförsvaret ses som ett onaturligt avbrott från ett tidigare fungerande system. Det kollektiva minnet som ses i debatten bekräftas även av olika undersökningar hos befolkningen som publiceras med jämna mellanrum i tidsperioden. En sifo-undersökning som publicerades i SvD 2014 visade exempelvis på att varannan tillfrågad ville återinföra värnplikten, och störst stöd fanns det bland män och ju äldre de tillfrågade var så ökade stödet.¹⁵¹ I debatten lyfts även fram historiska lärdomar och erfarenheter som argument för återinförd värnplikt.

*Trots sekelgamla erfarenheter av yrkesförsvarets brister (volontärinstitutionen) genomfördes personalreformen 2009 och förorsakar samma rekryteringsproblem i dag som under första halvan av 1900-talet.*¹⁵²

---

¹⁵⁰ Lindberg 2019, s. 5, 52–55.

¹⁵¹ Majoritet för värnplikt, *Svenska Dagbladet*. 2014-01-25.

¹⁵² Amid, Callis., Bergqvist, Carl. Personalbrist ökar sårbarhet. *Svenska Dagbladet*. 2015-04-21.

Den externa hotbilden och förändringen i det säkerhetspolitiska läget återkommer ofta i debatten och knyter an till behovet av att återaktivera värnplikten. Dessa argument kopplas till en till synes bred uppfattning om att Ryssland är det normerande hotet och värderingar och minnen från kalla kriget lyfts fram i debatten.

För första gången på 100 år – sedan borggårdskrisen 1914 – har försvaret fått en framskjuten roll i en valrörelse. Då, som nu, väcker farhågor inför ett hotfullt Ryssland krav på ett starkare försvar av Sverige. [...] Med skärpt hotbild utmanas hela grundidén bakom försvarsbeslutet 2009, då värnplikten avskaffades.¹⁵³

[...] när Sovjetunionen föll fanns så många drömmar om ett bättre, mer demokratiskt och fredligare Ryssland. Men en efter en slocknade de.¹⁵⁴

Självbild

Debatten i media återkommer ofta till olika former av resonemang om medborgarskap, solidaritet och resonemang om det så kallade samhällskontraktet. Analysverktyget fångar visserligen huvuddelen av dessa begrepp inom faktorn samhällsnytta, men lyfts här fram som tydligare knutet till allmänna sociala normer. Begreppen kopplas oftast till resonemang om en ökad distans mellan medborgarna och staten samt en ökad individualism i samhället och globalisering. Normer och identitet beskrivs som individbaserade, men med en vilja att de i stället knyts an till en gemensam nationell identitet. Den vilande värnplikten beskrivs återkommande som en bidragande orsak eller som ett exempel på fenomenen. På samma sätt argumenteras för att en återinförd värnplikt eller annan form av medborgartjänst skulle kunna vara en lösning för att skapa gemensamma värderingar, minska avståndet mellan stat och medborgare samt en känsla av att solidariskt möta kris och hot mot samhället. Nedan citat är från ett debattinlägg, skrivet av nio politiker, fackföreträdare och forskare.

Värnplikten bidrog till mognad och gemensamt ansvar. Den gamla sammanhållna skolan hade delvis samma effekt. Båda dessa instrument för sammanhållning och integration är

---

¹⁵³ Holmström, Mikael. Försvaret blir en svår nöt för Löfven. *Svenska Dagbladet*. 2014-09-17.

¹⁵⁴ Lindberg, Anders. Värnplikt krävs för försvarets förmåga. *Aftonbladet*. 2015-12-23.

*nu borttagna eller försvagade [...] Vi lever i ett mer individualiserat och fragmentiserat samhälle än tidigare. Minskad social tillit är en alarmerande signal.*¹⁵⁵

Följande citat fångar även det den allmänna debatten utifrån teorilinsens faktor om självbild med gemensamma värderingar, normer och solidaritet.

*Återinför allmän värnplikt. Nu. För att försvara oss. Mot inre såväl som yttre hot. Men framför allt för att ena oss. Som land. Som folk. [...] Med en allmän värnplikt blandas alla, för en gemensam sak [...] formar oss och skapar vår identitet.*¹⁵⁶

Samhällsnytta

Debatten som kan härledas till faktorn samhällsnytta känns igen från den vid fallets analysenhet om värnpliktens vilande. Värnplikt beskrivs exempelvis på olika sätt som ett medel eller metod för att uppfostra ungdomen, öka integrationen, skapa medborgarkänsla och för att nå en ökad jämställdhet i samhället. Värnplikten beskrivs även som ett sätt att hantera arbetslöshet och för att sprida demokratiska värderingar. Även aspekter av folkförankring och värnplikten som en garant för insyn i det militära våldsmonopolet är återkommande. Dessa uttryck och resonemang knyts ofta ihop med självbildsfaktorn genom kopplingar till begrepp som identitet och värderingar. Utifrån samhällsnytta och värnplikt förekommer i analysenhetens tidsperiod dock även tydliga uttryck för att värnpliktens vilande inneburit en sämre krishanteringsförmåga, där den tidigare värnplikten beskrivs som en kvantitativ resurs för att lösa kriser i samhället som nu försvunnit. Citaten nedan fångar i stort hela tidsperiodens debatt med koppling till *samhällsnytta*.

*En väsentlig effekt av allmän värnplikt är att den stärker känslan av gemensamt ansvar inom befolkningen, stärker medborgarandan, och att den förbättrar den civila beredskapen, möjliggör integration av nya svenskar och bidrar till kontakter och förståelse mellan olika grupper i samhället.*¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ Baudin, Thomas., Hjelm-Wallén, Lena., m.fl. Alla mellan 18 och 24 bör kallas till medborgartjänst. *Dagens Nyheter*. 2015-04-22.

¹⁵⁶ Wegerup, Jennifer., Alla ska vara beredda att försvara vårt land. *Aftonbladet*. 2014-12-17.

¹⁵⁷ Peterson, Thage G., Liljestrand, Lars-Gunnar., Yrkesarmén är ett stort misslyckande. *Aftonbladet*. 2017-01-13.

Så länge vi hade allmän värnplikt fanns det alltid en extra säkerhetsberedskap i hela landet med militär personal som kunde sättas in snabbt vid olyckor och katastrofer.¹⁵⁸

5.2.2 Politiska dokument

Historia

Återgång till värnplikt beskrivs i de politiska dokumenten som det mest effektiva sättet att lösa Försvarmaktens rekryteringsproblem och samtidigt möta de yttre hoten. Erfarenheten av värnplikten som personalförsörjningssystem och det kollektiva minnet av värnplikten lyfts fram i dokumenten. Likt den politiska debatten vid värnpliktens vilande används även olika former av begreppen nytt och gammalt för att påvisa koppling till tidigare strategier och även avståndstagande från dessa. Nytt och gammalt används ofta tillsammans med begreppen *invasionsförsvar* och *insatsförsvar*.

Vi betraktar försvaret som ett grundläggande nationellt intresse. [...] Den tidigare regeringen tog bort värnplikten. Vi ser till att återinföra en ny form av värnplikt. Den tidigare regeringen sa att Sveriges försvar börjar någonstans borta i Afghanistan. Vi säger att försvaret är av Sveriges gränser.¹⁵⁹

Den historiska faktorn identifieras även i texten kopplat till argument och retorik från företrädarna från de partier som tidigare varit del av regeringen som föreslog värnpliktens vilande. Kraftigt förändrat omvärldsläge och Sverige befinner sig i ett nytt läge används som ett sätt att komma över det tabu som annars skulle kunna utgöras av deras tidigare politiska ståndpunkt. Citatet nedan fångar ett exempel på denna retoriska utgångspunkt.

Det har gått drygt sex år sedan riksdagen beslutade att göra värnplikten vilande i fredstid, med möjlighet till återinförande om läget i omvärlden drastiskt försämrades, eller om försvaret misslyckades med att rekrytera frivilliga soldater. Vi står nu inför en situation där båda dessa scenarion blivit verklighet.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ Mellgren, Fredrik., Krav på att utreda ansvar vid katastrof. *Svenska Dagbladet*. 2014-08-08.

¹⁵⁹ Riksdagens protokoll 2016/17:52., s. 15.

¹⁶⁰ Motion till riksdagen. 2016/17:1090., *Värnplikt* s. 1.

Debatten och dokumenten använder olika sätt att knyta an till tiden innan värnpliktens vilande genom uttryck som påvisar att det är ett litet tidsfönster som kan motivera återaktiveringen. Nedan citat är exempel på detta språkbruk.

*Vår nutid är alltså ett resultat av det som en gång var framtiden*¹⁶¹

Begreppet folklig förankring, och olika varianter av detta begrepp, är även i denna debatt ett återkommande argument som knyts till tidigare erfarenheter av värnplikt och minnet av ett folkförsvaret. Formuleringen nedan visar hur det yttrar sig i debatten.

*En starkt försvarsvilja och en förankring av försvaret hos folket uppnås främst genom värnpliktsutbildning och starka frivilligorganisationer.*¹⁶²

Självbild

Likt det som beskrivits ovan angående folkförankring utifrån *historia*, identifieras även olika varianter av begreppet försvarsvilja kopplat till *självbild*. Den senare handlar främst om hur Försvarsmakten, både för anställda och värnpliktiga, framstår som relevant, tidsenlig och att tjänstgöringen är meriterande. Den politiska debatten harmoniserar i detta fall tydligt med detta utdrag från SOU 2016:63.

*Utredningens bedömning är att en plikt som omfattar kvinnor och män – där alla kan komma i fråga [...] tillsammans med bred politisk uppslutning, har bäst möjlighet att vinna förståelse och förankring i samhället.*¹⁶³

Sverige beskrivs i debatten som en viktig aktör inom Europeiska unionen (EU) och med det som grund framträder även en självbild av ett Sverige som bygger sin säkerhet kopplat till begrepp som solidaritet, militär alliansfrihet, och att vara förmedlare av demokratiska värderingar. Vänsterpartiet sticker ut något från denna i övrigt homogena norm genom att förespråka större distans till EU och ett närmande till FN. Solidaritetsbegreppet knyts till ord som *tillsammans med andra*, och *globalisering*. Alliansfriheten framställs som en identitetsmarkör och används även som ett sätt att motivera ett nationellt försvar.

---

¹⁶¹ SOU 2016:63., s. 148.

¹⁶² Motion till riksdagen. 2015/16:761, *Bygg Sverige! En Sverigedemokratisk budget – 2016.*, s. 107.

¹⁶³ SOU 2016:63., s. 20.

Begreppet totalförsvaret återkommer ofta i debatten och knyts till resonemang om nationell samling och försvarsförmåga i förhållande till ett externt hot. Totalförsvarensplikt och värnplikt länkas till diskussionen om totalförsvaret.

Debatten visar även på en generell politisk samsyn om att distansera sig från hur man värderade omvärlden vid tiden för värnpliktens vilande. Citatet nedan från 2015 är representativt för dessa uttalanden som indikerar en ny identitet och strategiskt läge.

[...] det var egentligen inte många av oss som reagerade på Georgien 2008. Vi vaknade nog rätt yrvaket för drygt ett år sedan, när Krim annekterades.¹⁶⁴

Den politiska debatten i tidsperioden påvisar inget tydligt avståndstagande från tanken om att lösa personalförsörjningen med återinförd plikt utifrån faktorn självbild. I analysen framkommer ord och uttryck som indikerar återetablering av värnplikt som norm, och del av självbild, startade redan innan 2014.

December 2014 beslutade regeringen att återaktivera plikten för de som redan var krigsplacerade. Detta i syfte att fylla vakanserna i Försvarsmakten och möjliggöra förbandsövningar.¹⁶⁵ Den efterföljande riksdagsdebatten¹⁶⁶ påvisar en bred acceptans för beslutet och analysen identifierar uttryck kopplat till gemensam norm och identitet. Beskrivningen av Ryssland som ett yttre hot återkommer som en indikator på något som skapar intern nationell gemenskap som indikeras av analysverktygets begrepp normer, solidaritet och identitet.

Samhällsnytta

Likt analysen av tiden för värnpliktens vilande så framträder jämställdhet som en central fråga i förhållande till värnplikten. Jämställdhet kopplas i sammanhanget ofta till begreppen könsneutral och lika rättigheter. Försvarsmaktens personalförsörjning och värnplikt beskrivs på detta sätt som en möjlighet att nå statens övergripande mål om jämställdhet som är mycket centrala i den allmänna politiska debatten vid denna tid. Jämställdhetsfrågans centralitet kan påvisas genom de riktade anvisningar som gavs inför SOU 2016:63 avseende att särskilt utreda den kopplat till personalförsörjningen.¹⁶⁷ Könsneutral värnplikt och ett aktivt

---

¹⁶⁴ Riksdagens protokoll 2014/15:116., s. 109.

¹⁶⁵ SOU 2016:63., s. 46, 249.

¹⁶⁶ Riksdagens protokoll 2014/15:39, Passim.

¹⁶⁷ SOU 2016:63., s. 247–257.

jämställdhetsarbete inom Försvarsmakten beskrivs även som ett sätt att öka förtroendet för Försvarsmakten och med det även öka försvarsviljan. De två citaten nedan från SOU 2016:63 summerar även den allmänna politiska hållningen om könsneutral plikt och även dess förhållande till försvarsvilja och folkförankring.

Att kön skulle vara en avgörande faktor ansågs emellertid vara en helt orealistisk tanke, [...] måste ha största möjliga handlingsfrihet att ta ut de bäst lämpade personerna till tjänstgöring och därför föreslogs att skyldigheten att fullgöra värn- och civilplikt med längre grundutbildning, när den tillämpas, även ska omfatta kvinnor.¹⁶⁸

En fullt ut tillämpad värnplikt för kvinnor och män, som upplevs irrelevant och illa genomförd, skulle till exempel i stället kunna inverka kontraproduktivt på folkförankringen.¹⁶⁹

Exemplen nedan visar hur analysen även identifierar andra perspektiv och argument kring mervärden av värnplikt såsom integration, sysselsättning och uppfostran. Exemplet nedan fångar även hur frånvaron av värnplikt påstås ha försämrat ungdomars anpassning till yrkeslivet.

Dels har värnplikten även en fostrande aspekt där viktiga egenskaper som ansvar, mognad och social kompetens utvecklas, vilket ökar de ungas anställbarhet. [...] negativ inställning, oförmåga att passa tider samt ren ovilja. Kort och gott har det skett en attitydförändring sedan unga män slutade att göra militärtjänstgöring. [...] Värnplikten fungerar till yttermera visso som en ypperlig arena för att motverka segregation.¹⁷⁰

5.2.3 Resultat

Analysen av debatten i media visar på en tydlig koppling till faktorn *historia* och *kollektiva minnen*. Debatten visar på ett fortsatt starkt stöd för bilden av värnpliktsystemet som fanns innan dess vilande. Debatten med de beskrivna opinionsundersökningarna och det generellt starka stödet för återinförd värnplikt, speciellt hos äldre män, kan förstås med den *historiska faktorn* med dess beskrivning av *kollektiva minnen* och *långsam förändring*. På samma sätt

---

¹⁶⁸ SOU 2016:63., s. 42.

¹⁶⁹ SOU 2016:63., s. 178.

¹⁷⁰ Motion till riksdagen. 2015/16:761., s. 111.

förstås debattens beskrivning av Ryssland som en gammal och känd fiende utifrån kollektiva minnen. Denna förankring genom kollektiva minnen knyter på detta sätt ihop hotbildsuppfattningen med erfarenheter från kalla krigets totalförsvar och då passar en återaktivering av värnplikten väl in i denna *intersubjektiva förståelse*. Faktorerna självbild och samhällsnytta har vid analysen av media till viss del tangerat varandra, detta genom att den beskrivna normförskjutningen i samhället, ökad individualism och påstådd avsaknad av gemensam nationell identitet. Vilande värnplikt ses som en orsak och återinförande av värnplikt beskrivs som en lösning. Även om analysen separerat dessa resonemang tolkas de gemensamt såsom främst kopplade till *samhällsnytta* genom de konkreta sätten att beskriva värnplikten som ett sätt att hantera en upplevd förskjutning av samhällets normer och värderingar utifrån *samhällsansvar, samhällskontraktet och medborgarkänsla*.

De politiska dokumenten visar på en bred politisk ambition att frikoppla sig från beslutet att låta värnplikten bli vilande, men denna ambition blir tydligast hos den tidigare borgerliga alliansregeringen. Fokus ligger på att problematisera Försvarsmaktens rekrytering och lyfta fram det försämrade omvärldsläget. Detta ses som en variant av det som faktorn *historia* beskriver som att vissa politiska beslut kan bli tabun som försvårar nya handlingsalternativ. Genom den beskrivna retoriken kan man komma förbi detta tabu och fokusera på ett tidigare känt tillstånd. Likt debatten om värnpliktens vilande återkommer olika uttryck för folkförsvar, folkförankring, och försvarsvilja kopplat till värnplikt vilket tolkas som att ett *kollektivt minne* nyttjas för att motivera en förändring.

Det framträder en politisk samstämmighet om Ryssland som ett hot. När detta ställs gentemot uttryck för kopplingen till EU och solidaritet framträder en bild av gemensam identitet, tillhörighet och gemensamma värderingar som kan knytas till *självbild*. Den korta tiden som gått mellan värnpliktens vilande och regeringsbeslutet 2014 om att återaktivera krigsplacerade värnpliktiga i Försvarsmaktens förband samt beslutet att 2015 tillsätta en ny personalförsörjningsutredning ses som att värnplikten hade en starkare identitetspåverkan än det nya yrkesförsvaret. Detta indikerar en koppling mellan faktorn *historias* antagande om långsam förändring och faktorn *självbilds* avseende identitet och normer. Vakanserna i Försvarsmakten kan utifrån den teoretiska linsen ses som identitetsskapande. Det i förhållande till att den politiska debatten i perioden innehåller mycket få identifierade argument för att tillskjuta mer resurser för att lösa vakanserna genom fortsatt strikt frivillighet kan utifrån den teoretiska linsen ses som tecken på att identitet och normerna inte hunnit påverkas lika mycket av yrkesförsvaret som av värnpliktsystemet.

Den tydliga politiska viljan att öka jämställdheten i samhället återspeglas även i debatten om värnplikt och Försvarsmakten i allmänhet. Debatten och de politiska styrningarna härleds tydligt till *samhällsnytta*. Jämställdhet och könsneutral värnplikt beskrivs även som en aspekt av att bygga försvarsvilja och folkförankring. Debatten lyfter även fram aspekter som uppfostran, integration och sysselsättning som ger ett mervärde av att återaktivera värnplikten.

Även i fallets andra analysenhet identifierades med hjälp av analysverktyget olika formuleringar, resonemang och debatt som kan härledas till den teoretiska linsens tre faktorer.

Med stöd av den teoretiska linsen och analysverktyget identifieras även i fallets andra analysenhet perspektiv och faktorer som ökar förståelsen för vad som påverkat beslutsprocessen och även en förståelse för den politiska nivåns syn på skapandet och nyttjandet av militära maktmedel.

5.3 Sammanfattande resultat

Sammanfattningsvis visar resultaten från de två analysenheterna, värnpliktens vilande och dess återaktivering, att analysverktyget sållat fram data i empirin som kan härledas åter till de tre faktorerna eller perspektiven i den teoretiska linsen - *Historia*, *Självbild* och *Samhällsnytta*. Analysresultaten har tidigare redovisats med koppling till den teoretiska linsen. Resultaten diskuteras vidare i kapitel 5.4 och knyts till svaret på forskningsfrågan.

5.4 Svar på forskningsfrågan

Utifrån analysens resultat presenteras här slutsatser för att besvara undersökningens frågeställning, återkoppla till de nyttjade teorierna samt undersökningens syfte.

Studien syftade till att pröva hur ett *konstruktivistiskt* perspektiv kan ge ökad förståelse för de bakomliggande motiven och drivkrafterna till dessa förändringar i den svenska försvarsstrategin. Detta formulerades i form av en forskningsfråga.

Hur kan Sveriges beslut om värnpliktens vilande 2009 och dess återaktivering 2017 förstås utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv?

Uppsatsens analys och resultat visar att det konstruktivistiska perspektivet, i form av den skapade teoretiska linsen, har fungerat för att ur en stor mängd empiri kunna belysa faktorer, argument och idéer som skapar en mer komplett bild av beslutsfattandet vid och omkring fallets

två analysenheter och på så sätt bättre *förstå* besluten. Förståelsen innebär att perspektiven vidgats och fokuserats samt identifierat andra aspekter än de som vanligtvis lyfts fram i de rationella och konsekvenslogiska förklaringsmodellerna.

Utöver det som tidigare påvisats i analysresultaten, lyfts nedan fram några centrala slutsatser och insikter som visar på hur det konstruktivistiska perspektivet ökar vår förståelse för drivkrafterna bakom besluten och med det också ökad förståelse för besluten i sig.

Fallets två beslut, tillika analysenheter, kan med uppsatsens konstruktivistiska perspektiv *förstås* som två beslut som fattats med olika bakomliggande motiv och drivkrafter. *Värnpliktens vilande* kan främst förstås utifrån faktorerna *självbild* och *historia*, där regeringen, men även till viss del oppositionen, agerat utifrån viljan att bryta sig loss från gamla värderingar och normer för att förnya sig själva. Den inåtriktade diskussionen handlade om olika aspekter av att ställa nytt mot gammalt och marknadsföra nya *identiteter* och *normer*, både för regeringen och oppositionen. Detta passar väl in med det den teoretiska linsen beskriver som *självbild* och distansering från *historia* och *kollektiva minnen*. Beslutet, men främst argumentationen *kring* beslutet, kan då förstås som ett medel att nå detta mål. Beslutet kan även förstås som ett sätt att förhålla sig till ökad internationalisering samt den upplevda frånvaron av ett direkt militärt hot mot Sverige. Det militära maktmedlet kan då förstås som ett verktyg för att leva upp till denna *nya självbild*. Det faktum att plikten blev vilande och inte avskaffades helt, är ytterligare ett sätt att förstå hur aspekter av den *historiska* faktorn påverkat uppfattningen om plikt som en grund för att bygga militär förmåga.

Analysen av *värnpliktens återaktivering* visar att faktorn *historia* med dess beskrivning av *kollektiva minnen* och *långsam förändring*, som kan härledas till en lämplighetslogik, ökar vår förståelse för beslutet och debatten i media och inom politiken. På samma sätt kan den korta tiden mellan vilande och återaktivering ses som en faktor som ökar förståelsen för hur normer och identitet fortfarande präglats av tiden innan vilandet. På samma sätt kan beslutet 2014 om att kalla in krigsplacerad personal och den relativt enkla processen för att återaktivera plikten förstås som en länk mellan tiden innan vilandet och återaktiveringen, det vill säga en form av länk mellan *historia* och *självbild*. Beslutet att återaktivera värnplikten framstår i empirin som ganska okontroversiellt, både i media och inom politiken. Detta kan förstås genom att två hot, den havererade personalförsörjningen och ett alltmer aggressivt Ryssland, verkat som *identitetsskapande* och genom detta

bidragit till en gemensam självbild som är så stark att den överskuggar tidigare ställningstaganden hos exempelvis den tidigare borgliga regeringen.

I båda analysenheterna lyfts flera perspektiv av *samhällsnytta* fram. Det militära maktmedlet, men främst värnplikten, kan då förstås som en möjlighet att skapa mervärde såsom jämställdhet, uppfostran och integration. Utöver den könsneutrala plikten har dock inte uppsatsens utvalda empiri kunnat härleda att dessa till en reell påverkan av debatten eller besluten.

I fallets första analysenhet, värnpliktens vilande, så påvisas en distans mellan politiken och den allmänna debatten i media, men i andra analysenheten, återaktiveringen, speglar media på ett tydligare sätt den politiska debatten och beslutsprocessen.

Resultatanalysen visar även att de två analysenheterna kan beskrivas och förstås som olika sätt att förhålla sig till *insats- och resursstrategier*, som i den teoretisk linsen tydligast knyts till faktorn *självbild*. Innebörden är att den relativt snabba förändringen mellan fokus på internationella insatser till ett tydligare fokus på nationellt försvar tvingade fram en ny resursstrategi i form av återgång till värnplikt.

6 Diskussion

I detta avslutande kapitel diskuterar och reflekterar författaren om resultatet, sin valda teori och metod. Kapitlet avslutas med förslag på fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Som tidigare beskrivits har den primära drivkraften eller ambitionen *inte* varit att söka specifik förståelse om de två analysenheter som fallstudien omfattar, de har endast varit ett verktyg för att söka svar på författarens nyfikenhet kring hur ett konstruktivistiskt perspektiv kan bidra till förståelse för de försvarspolitiska beslut som påverkar skapande av det militära maktmedlet och då även vald försvars- och militärstrategi. Fallet och analysenheterna kan sägas ha varit ett medel för att nå målet. Är då målet med uppsatsen nått? Författaren anser att undersökningen lett fram till en ökad förståelse för att det med ett konstruktivistiskt perspektiv, utifrån den skapade teoretiska linsen, går att öka förståelsen för denna typ av beslutsfattande och dess bakomliggande drivkrafter.

Författaren anser dock inte att denna typ av perspektiv eller analys är ett allomfattande förklaringsperspektiv eller analysmodell, utan ska ses som ytterligare ett verktyg som kan

kombineras med rationella och konsekvenslogiska verktyg för att försöka bygga en mer komplett modell av verkligheten.

6.2 Diskussion och reflektion om teori och metod

Valet av teorier och skapandet av den teoretiska linsen har varit ett sätt för författaren att fånga så många perspektiv som möjligt, men samtidigt ha en tydlig ram och kunna operationalisera teori till ett fungerande analysverktyg. Även om författaren uppfattat att det fungerat tillfredställande så kan det framställas kritik mot angreppssättet och vald teori.

Den mest uppenbara är en *generell* kritik som riktas mot konstruktivismen, nämligen att perspektivet är präglad av eklekticism som skulle innebära att konstruktivister är osystematiska och anpassar teorier efter de observationer som görs. Författaren har bemött detta genom att den teoretiska linsen skapats innan datainsamling och analys påbörjats. De valda teoretiska faktorerna och perspektiven har på detta sätt inte färgats av empirins faktiska innehåll. Författarens utgångspunkt är vidare, likt det Pouliot argumenterar för¹⁷¹, att en konstruktivistisk observation och analys *alltid* är en form av tolkning, där den sociala världens intersubjektiva betydelse inte fullt ut kan studeras objektivt. Författaren anser dock att det i denna uppsats varit tydligt att det är en tolkning, förklarat tolkningens teoretiska och metodologiska bakgrund samt varit transparent med den valda empirin.

Nyttjandet av den teoretiska linsens huvudbegrepp och faktorer i analysresultaten skulle också kunna medföra kritik med innebörden att det blir en otydlig koppling till de delteorier, exempelvis om kollektiva minnen, som byggt linsen. Författaren kan till viss del instämma i kritiken, men anser att det valda konceptet och metoden skapat möjlighet att fånga en större bredd av det konstruktivistiska perspektivet för att kunna nyttja på en stor mängd textdata. Det finns även en god spårbarhet och koppling till de olika teorierna och dess ursprung i uppsatsens forskningsöversikt och källhänvisning.

Den teoretiska linsens innehåll kan även diskuteras som en utvecklingsaspekt. Under analysen och resultathanteringen har det framkommit att det finns fog för att slå isär delar av faktorn *självbild*. Inom begreppen normer, värderingar och identitet finns det många olika nyanser som framkommer i texterna och som även går att koppla till olika separata teoribildningar inom konstruktivismens vetenskapsteoretiska perspektiv. De olika begreppen bedöms i sig kunna generera förståelse och förklaringskraft. Denna iakttagelse stöds av att just *självbild* är den mest återkommande faktorn som identifierats i analysresultaten.

---

¹⁷¹ Pouliot 2004, s. 329–330.

Om uppsatsens teoretiska lins ska nyttjas för andra fallstudier ser författaren att faktorn samhällsnytta kan tas bort eller modifieras. Detta då faktorns perspektiv indirekt kan ses kopplat till värnplikt. Detta är dock helt beroende val av fall och analysenheter.

Textanalysen har tjänat författaren väl på det sätt som den nyttjats. Textanalysen, med stöd av det operationaliserade analysverktyget har skapat möjlighet att hantera stor mängd text, men samtidigt inte hindrat författaren från att ha en tolkande ansats kring texternas innebörd. Ett annat sätt att närma sig texten skulle kunna ha varit en mer renodlad diskursanalys.¹⁷²

Den valda tolkande ansatsen har inneburit att vissa andra aspekter för analys och resultatredovisning valts bort, detta främst i förhållande till tillgänglig tid och utrymme. Ett exempel skulle kunna vara en frekvensredovisning av de olika faktorerna eller begreppens närvaro i texterna. Även en djupare diskussion om de olika partiernas eventuella åsikts- och argumentationsförskjutning hade varit intressant att identifiera i empirin.

6.3 Förslag på fortsatt forskning

Givet den säkerhetspolitiska förändring som skett i Europa och Sverige under tiden som författaren skrivit denna uppsats så framträder en analys av den svenska Nato-debatten som ett spännande och lovande förslag för fortsatt forskning. Hur kan debatten och argumentationen fram till beslutet att ansöka om medlemskap i Nato förstås utifrån denna uppsats teoretiska lins? En djupare och mer holistisk analys skulle kunna genomföras genom att kombinera ett konstruktivistiskt och realistiskt perspektiv vid en sådan analys. En sådan analys skulle med fördel kunna inspireras och utgå från Allison och Zelikows modell, men med ett tydligare konstruktivistiskt fokus.

Ett annat sätt att studera uppsatsens fall är att fokusera på den interna debatten i Försvarmakten, Försvarmaktens debattforum och tidskrifter med tydlig knytning till denna debatt samt med krigsvetenskaplig koppling. Hur skiljer sig denna debatt från den som analyserats i denna uppsats?

---

¹⁷² Denscombe 2017, s. 311, 317ff.

7 Källförteckning

Allison, Grayham, Zelikow, Philip. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. 2nd ed. New York: Longman, 1999.

Alvehus, Johan. *Skriva uppsats med kvalitativ metod - En handbok 2: a uppl.* Stockholm: Liber, 2019.

Burchill, Scott et al. (red.), *Theories of International Relations*. 3. ed. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 2005.

Carlsnaes, Walter, Thomas Risse, and Beth A Simmons (red), *Handbook of International Relations*. London: SAGE Publications, 2012.

Christiansson, Magnus. *Defence transformation in Sweden: the strategic governance of pivoting projects 2000–2010*. Disputation. Stockholms universitet. Stockholm, 2020.

David, Matthew., Sutton, Carole D., *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur, 2016.

Della Porta, Donatella & Keating, Michael (red.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Denscombe, Martyn. *The Good Research Guide: For small-scale social research projects*, London: Open University Press, 2017.

Doerer, Fredrik., Strategic Culture, Domestic Politics, and Foreign Policy: Finland's Decision to Refrain from Operation Unified Protector. *Foreign Policy Analysis* Vol. 13 Issue 3, 2017. s.741-759.

Edström, Håkan, Gyllensporre, Dennis & Westberg, Jacob., *Military Strategy of Small States. Responding to External Shocks of the 21st Century*. Abingdon: Routledge, 2019.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. E. & Wängnerud, L. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl., 2017.

Fejes, Andreas och Thornberg, Robert (red.). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber, 2019.

Finnemore, Martha, and Kathryn Sikkink. TAKING STOCK: The Constructivist Research Program in International Relations and Comparative Politics. *Annual Review of Political Science* 4 (1), 2001, s. 391- 416.

George, Alexander L., *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*. Washington, D.C: United States Institute of Peace Press, 1993.

Gray, Colin S. *The Strategy Bridge: Theory for Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

Gustavsson, Jakob, och Tallberg, Jonas. *Internationella relationer*. 3., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur, 2014.

Halbwachs, Maurice, *On Collective Memory*., Heritage of Sociology Series, The University of Chicago Press, 1992.

Handel, Michael., Weak states in the international system, i *Small States in International Relations*., Ingebritsen, Christine, Neumann, Iver, Gstöhl, Sieglinde och Beyer, Jessica (red)., Reykjavik: University of Island Press, 2006.

Holmberg, Arita. A demilitarization process under challenge? The example of Sweden, *Defence Studies*, 15:3. 2015, s.235-253.

Huntington, Samuel P. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil–Military Relations*. Cambridge: Harvard University Press, 1957

Jackson, Robert, Sørensen, Georg, Møller, Jørgen., *Introduction to International Relations. Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2018.

Janowitz, Morris. National Service and the Welfare-Warfare State. *Social Service Review* Vol. 57, No. 4, 1983, s. 525–544.

Jupille, Joseph, James A Caporaso, och Jeffrey T Checkel., Integrating Institutions: Rationalism, Constructivism, and the Study of the European Union. *Comparative political studies* 36.1–2, 2003, s. 7-40.

Kellstedt, Paul M. & Whitten, Guy D., *The Fundamentals of Political Science Research*. 3:e upplagan. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

Knopf, J. W. Doing a Literature Review. *PS: Political Science and Politics*, 39(1), 2006, s. 127-32.

Kosnik, Matthew Conscription in the twenty-first century: Do reinforcements equal security? *Comparative Strategy*, 36:5, 2017, s. 457-467.

Lakoff, George. Johnson, Mark. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press, 2003.

Langenbacher, Eric. Yossi, Shain. *Power and the Past Collective Memory and International Relations*. Washington, D.C: Georgetown University Press, 2010.

Levy, Gal, and Orna Sasson-Levy. Militarized Socialization, Military Service, and Class Reproduction: The Experiences of Israeli Soldiers. *Sociological perspectives* 51.2. 2008, s. 349–374.

Lindberg, Mårten T. *Why Sweden Suspended Military Service: the Policy Process from 1990 to 2009*. Lund: Lund University, 2019.

March, John & Olsen, Johan P., *The Institutional Dynamics of International political Orders*. *International Organization* Vol.52 Issue 4, 1998. s. 943-969.

Marsh, David och Furlong, Paul (A Skin not a Sweater: Ontology and Epistemology in Political Science. *Theory and Methods in Political Science*, (red.) Marsh David, Gerry Stoker, New York: Palgrave Macmillan, 2002.

Mjøset, Lars, and Stephen Van Holde. *The Comparative Study of Conscription in the Armed Forces*. Oxford: Elsevier Science, 2002.

Olsson, Ola. Det nya samhällskontraktet. *Ekonomisk debatt* 2013.4, 2013. s. 43–55.

Pouliot, Vincent. The essence of constructivism. *Journal of International Relations and Development*, 7(3), 2004, s. 319-336.

Rasmussen, Mikkel Vedby., What's the Use of It?': Danish Strategic Culture and the Utility of Armed Force. *Cooperation and Conflict* Vol. 40 Issue 1, 2005. s. 67-89.

Rienecker, L., Stray Jørgensen, P. *Att skriva en bra uppsats*. 4.uppl. Stockholm: Liber. 2018.

Sayer, R. Andrew., *Method in Social Science: a Realist Approach*. 2nd ed. London; Routledge, 1992.

Svenska Akademien. *Ordbok över svenska språket.*, Lund 1893–. www.saob.se, (Hämtad Januari 2022).

Vetenskapsrådet *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2017.

Westberg, Jacob., *Svenska säkerhetsstrategier: teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur, 2021.

Ångström, Jan & Honig, Jan Willem., Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan. *Journal of Strategic Studies* Vol. 35 Issue 5. 2012, s. 663–678.

Offentliga dokument

Motion till riksdagen. 2016/17:1090. *Värnplikt*. Widman, Allan m.fl. (L).

Motion till riksdagen. 2015/16:761. *Bygg Sverige! En Sverigedemokratisk budget – 2016*. Åkesson, Jimmie m.fl. (SD).

Motion till riksdagen 2008/09: Fö5, av Anders Karlsson m.fl. (s).

Proposition 2004/05:5. *Vårt framtida försvar*.

Proposition 2008/09:140 *Ett användbart försvar*.

Riksdagens protokoll 2008/09:131. Fredagen den 12 juni.

Riksdagens protokoll 2008/09:133. Tisdagen den 16 juni.

Riksdagens protokoll 2009/10:121. Onsdagen den 19 maj.

Riksdagens protokoll 2014/15:116. Måndagen den 15 juni.

Riksdagens protokoll 2014/15:39. Tisdagen den 16 december.

Riksdagens protokoll 2016/17:52. Onsdagen den 11 januari.

Regeringsbeslut Fö 2016/01252/MFI.

SOU 2009:63. *Totalförsvarsplikt och frivillighet.*

SOU 2008:98. *Totalförsvarsplikten i framtiden.*

SOU 2016:63. *En robust personalförsörjning av det militära försvaret.*

Media

Amid, Callis., Bergqvist, Carl. Personalbrist ökar sårbarhet. *Svenska Dagbladet*. 2015-04-21.

Baudin, Thomas., Hjelm-Wallén, Lena., m.fl. Alla mellan 18 och 24 bör kallas till medborgartjänst. *Dagens Nyheter*. 2015-04-22.

Brors, Henrik. Kraven ökar på dem som utbildas. *Dagens Nyheter*. 2009-03-20

Gür, Thomas. Lätt att avskaffa - svår att återinföra. *Svenska Dagbladet*. 2009-08-08.

Holmström, Mikael. Försvaret blir en svår nöt för Löfven. *Svenska Dagbladet*. 2014-09-17.

Holmström, Mikael. Svenskarna vill ha kvar lumpen. *Svenska Dagbladet*. 2009-03-23.

Johnsson, Gunnar. Värnplikten har spelat ut sin roll. *Dagens Nyheter*. 2007-12-03

Körlof, Björn. Mönstring till värnplikt måste göras könsneutral. *Dagens Nyheter*. 2008-02-25.

Lindberg, Anders. Värnplikt krävs för försvarets förmåga. *Aftonbladet*. 2015-12-23.

Lindsjö, Ulf. Hög tid att ta hand om ungdomarna. *Svenska Dagbladet*. 2009-10-07.

Majoritet för värnplikt, *Svenska Dagbladet*. 2014-01-25.

Mellgren, Fredrik., Krav på att utreda ansvar vid katastrof. *Svenska Dagbladet*. 2014-08-08.

Partistämman för kvinnlig värnplikt. *Svenska Dagbladet*. 2007-09-01.

Person, Ingvar. Patron ur och persedelvård. *Aftonbladet*. 2008-01-05

Peterson, Thage G., Liljestränd, Lars-Gunnar., Yrkesarmén är ett stort misslyckande. *Aftonbladet*. 2017-01-13.

Reinfeldt lanserar ”nya” Moderaterna. *Svenska Dagbladet*. 2005-08-25.

Scherstén, Tore., Ståhl, Carl-Gustaf. Lumpen ger en bra start. *Dagens Nyheter*. 2009-09-19.

Stenberg, Ewa. Tre heliga kor till slakt. *Dagens Nyheter*. 2007-09-01

Stort folkligt stöd för bibehållen värnplikt. *Svenska Dagbladet*. 2009-03-23

Sverige behöver inte en yrkesarmé. *Aftonbladet*. 2008-10-31.

Tolgfors, Sten. Oppositionen saknar alternativ. *Svenska Dagbladet*. 2009-06-25

Väck med värnplikten. *Dagens Nyheter*. 2007-12-07.

Wegerup, Jennifer., Alla ska vara beredda att försvara vårt land. *Aftonbladet*. 2014-12-17.